Бутун дунё пролетарлари, бирлашингиз!

СОВЕТ ЎЗБЕКИСТОНИ

ГАЗЕТА 1918 ЙИЛ 21 ИЮНДАН ЧИҚА БОШЛАГАН

ЎЗБЕКИСТОН КОММУНИСТИК ПАРТИЯСИ МАРКАЗИЙ КОМИТЕТИ, ЎЗБЕКИСТОН ССР ОЛИЙ СОВЕТИ ВА МИНИСТРЛАР СОВЕТИНИНГ ОРГАНИ

• № 145 (20. 712) • 1990 йил 27 июнь, чоршанба • Баҳоси 3 тийин.

• КПСС XXVIII съезди делегати

СИНОВ ДАВРИ

— Ҳозир мамлакат коммунистлари учун ҳал қилувчи синовлар давридир, — дейди Тошкент тўқимачилик комбинати бош директори, КПСС XXVIII съезди делегати Ботир Эргашев. — Партия аъзолари халқ манфаати йўлида юксак мақсадларни кўзлай билишнигина эмас, балки шундай режаларни амалга ошира билиш қобилиятини ҳам намоён этишлари лозим.

Чилангарга шогирдликдан жумҳуриятда энг катта корхоналардан бирининг раҳбаригача бўлган йўлни босиб ўтган Б. Эргашев бой ҳаётий тажрибага эга. Унинг ҳозирги иқтисодий тангликдан чиқиш борасида ўз нуқтаи назари бор. У илгарилари соф техникавий ва ишлаб чиқариш вазифалари билан шуғулланарди. Қайта қуриш бошланганидан бери эса иқтисодий-хўжалик муаммоларини муҳокама қилишдан бош тортган коммунистлар билан муроса қила олмайди.

Б. Эргашевнинг фикрича, ҳақиқий коммунист фақат сиёсий муаммоларни ҳал қилиш, мафкура ишлари билан шуғулланибгина қолмай, балки иқтисодий масалалар билан ҳам қизиқиши, иқтисодий ислоҳотнинг бориши учун масъулиятни ўз зиммасидан соқит қилмаслиги лозим.

СУРАТДА: (чапдан ўнгга): комбинат бош директори Б. Эргашев, бош инженер В. Шименова ва 1-йигирув-тўқув фабрикаси директори А. Акбаров цехда суҳбатлашишмоқда.

О. НАЗАРОВ.

Б. ЮСУПОВ олган сурат.

ҚАТЪИЯТ

ХАЁТДА мақсадга етолмай маглубиятга учраш азобини ҳамма ҳам бирдай енголмайди. Муборакка ҳам осон кўчмади. Самарқанд медицина институтига кириш имтиҳонининг иккинчисидан «йиқилгач», Урганчга қайтиб келди. Бир неча кун дугоналарига, қўни-қўшниларга кўринишга юраги бетламай юрди.

Шундай кунларнинг бирида қўшниси Бекпошша опа кириб қолди.

— Қизим, энди уялиб юраверма, — деди Муборакнинг кўнглини ҳис этгандай ёнига чақириб. — Фабрикада ишлаб, тикувчиликни ўрганишинг, ўқишга ҳам киришинг мумкин.

Муборакнинг тақдири кутилмаганда шу тариқа ўзгариб кетди. Бекпошша опа яхши оила бекаси бўлиб, дугоналари — Хоразм тикувчилик бирлашмасида ишлар эди. Лекин ёш қиздаги тикувчиликка бўлган қизиқишни қандай сезганлиги Муборак учун ҳалигача номаълум. Аслида у кишида ҳам аёлларга хос фаришталик бўлса керак деб, ўйлаб қўяди. Муборак Полвонова ўзининг кейинги ҳаётидан мамнун.

У ишни тикув цехида тайёрловчиликдан бошлади. Ҳозир тайёрлов ишида бош уста. Ўтган ана шу ўн беш йил мобайнида кўп ўзгаришлар юз берди. Райимжон билан танишди, турмуш қуришди. Икки фарзандлари бор. Партия сафига ўтди. Цех партия ташкилоти етакчиси. Фарғонада политехника техникумини сиртдан тугатди.

Кўриниб турибдики, унинг таржимаи ҳоли рисоладагидек. Мабодо унинг бошидан кечган воқеалар шу варақларда қайд этилганидами, эҳ-ҳе, нечоғли кўп қоғозлар қораланарди. Аммо Муборак ана шу ташвишли воқеалардан устун келган, дардлар эса охир-оқибатда қувончга айланган.

Жумҳурият Олий Советига сайловлар янгича йўсинда ўтди. Қани энди ҳамма жойда қонунга тўла риоя қилинганда, хизмат мансабларидан депутат бўлиш учун фойдаланишмаганида эди!.. Балки Полвонова ҳам ютиб чиқармиди?

Ҳамкасблари уни жумҳурият халқ депутатлигига номзодликка кўрсатишди. Оқрўгда қайта сайловлар бўлаётган эди. Номзод 9 та, ўрин эса битта. Тарғиботташвиқот ишлари бошлангандаёқ бу беллашувда ҳалолликка, холисликка амал қилинмаётгани сезилиб қолди. Айниқса раҳбар номзодлар қандай йўллар билан бўлмасин сайловчиларнинг «қўнглини олишга» зўр бера бошлашди. Бири округда режасиз қурилиш ишларини бошлаб юборди, иккинчиси арзон баҳода қишлоқ хўжалик маҳсулотлари сотишга киришди. Муборак Полвонова эса ишчи. У нима ҳам қила олиши мумкин? Фақат шундай фазилатлари бор: принципиаллик, жонкуярлик, ўзгалар ташвишида ҳаловатсизлик.

У барибир сайловолди курашининг нотенглигини билиб ўз номзодини қайтариб олди. Бу маглубиятмиди — билмадим. Лекин шундай йўлга қадам қўйиш унинг учун осон кечмади. Албатта, дардини ичига ютиб ҳам юравермади. Вилоят партия конференциясида сўз олиб, сайловолди ишларидаги суиистеъмолликлар ҳақида гапириб берди. Бу суиистеъмолликлар коммунистлар, жумладан, обком бюроси аъзоси томонидан содир этилган эди. Афсуски бу масалага ҳалига қадар қатъий баҳо берилгани йўқ.

Вилоят партия конференциясида Муборак Полвонованинг номзодини КПСС XXVIII съездига делегатликка кўрсатишди. У ҳозир шу анжуманга ҳозирлик кўряпти. Съезднинг партия ҳаётида мураккаб бир шароитда ўтаётганини, унинг обрўси кўп жиҳатдан анжуманнинг қай тарзда ўтишига, қандай қарорлар қабул қилинишига боғлиқлигини теран ҳис қилади. У ерда томошабин бўлиб ўтирмоқчи ҳам эмас.

— Агар менга сўз беришса, — дейди Полвонова, — аввал партиянинг обрўсини кўтариш учун ишни ветеран коммунистларга ғамхўрликдан бошлаш зарурлигини қайд этган бўлардим. Орамизда шундай мўътабар кишилар борки, улар 40 йиллик, ҳатто ундан кўп йиллар мобайнида партия сафида бўлишган. Пенсияга чиқишдими, унутилади. Уларни энг яхши санаторийларга дам олиш ва даволанишлари учун юбориш ўрнига жуда оз пенсия пулидан ҳам аъзолик бадали олинади. Пенсиядаги коммунистлар бадал тўламаслиги, аксинча уларга ҳар томонлама модий ва маънавий ёрдам кўрсатилмоғи зарур.

Иккинчидан, аъзолик бадалларининг 50 фоизи бошланғич партия ташкилотларида қолиши тўғрисидаги таклифлар тўғри. Кичик бир тантана ўтказиш учун маъмурият ёки касаба уюшмасидан маблағ масаласида ёрдам тилаб юрамиз. Бадалларнинг ҳаммаси юқори органлар тасарруфида. Район ва шаҳар партия комитетларида ишлаётган ходимлар учун яратилган шарт-шароитни кўрган оддий коммунистларда яхши таассурот қолмаяпти.

Учинчидан, коммунист байналмилалчи бўлиши керак. Мамлакатимизнинг иқтисодий аҳволи жуда танг эканлигини ҳаммамиз яхши биламиз. Лекин имзоланган шартномани бузиш сўздан қайтиш дегани эмас. Россиядаги бир қатор корхоналар жумҳуриятимизда етиштирилган пахтадан тайёрланган газламани ҳеч бир сабабсиз фабрикамизга юбормай қўйишибди. Кимга мурожаат қилмайлик, сўзимиз ерда қоляпти. Аминманки, ўша корхоналарнинг раҳбарлари ҳам коммунистлар, яъни сўзи билан иши бир бўлиши лозим бўлган кишилар. Бироқ қарийб ярим йилдирки, биз буни амалда кўрмаяпмиз. Шундай бўлгач савол туғилади: коммунистлар ўзи раҳбарлик қилаётган коллективларда, энг аввало қардош жумҳурнятдаги сафдошларининг қонуний ҳуқуқларини ҳурмат қилишмаса, бошқалардан нимани кутиш мумкин? Бу — ўзўзидан маълумки, норозилик кайфиятларини кучайтиришга олиб келади. Ҳозир миллий масалалар мураккаб бўлиб турган бир вазиятда бунга асло йўл қўйиб бўлмайди...

Ҳа, Муборак Полвонованинг тўлқинлантираётган масалалар, муаммолар кўп. Бозор иқтисодиётига ўтиш хусусидаги ҳукумат программаси эълон қилингач, ташвиш устига яна ташвишлар қўшилди. У цехнинг бош устаси, коммунистлар етакчиси сифатида коллективнинг оддий рўзғор ташвишларигача бўлган масалалар билан шуғулланишига ҳам тўғри келяпти. Чунки буни ҳаёт тақозо этмоқда.

— Яқинда Муборакнинг ташаббуси билан цехимизда ишловчи ҳар бир коммунистнинг оиласи билан яқиндан танишдик, — дейди ишчи О. Раҳимова, — имкони борича ёрдам қилдик. Оилавий низоларни бартараф этдик. Энг муҳими ҳозирги қийин шароитда кимнинг оиласи қандай яшаётганини яхши билиб олдик. Бу бизга жуда асқотяпти. Агар биз ҳамма нарса камёб, нархи баланд бир шароитда бир-биримизга қўмак бермасак, елкадош бўлмасак чўнтагимизда партия билетини олиб юришдан на фойда? Цех партия ташкилоти ҳар бир масалага худди шу нуқтаи назардан туриб ёндашишга ҳаракат қиляпти

— Муборакка ўхшаш уқувли, қатъиятли, ишга ижодий ёндашувчан кадрларга эҳтиёж тобора ортиб боряпти, — дейди бирлашма директори Ж. Салимов. — Корхонамизда хом ашё таъминоти жуда оғир. Минг машаққат билан топиб келинган хом ашёдан харидоргир маҳсулот тайёрлашда Полвонова ва унинг ҳамкасблари мўъжиза кўрсатишяпти десам муболаға бўлмайди. Умуман олганда, Муборакка ишонч билдирилиб, КПСС XXVIII съездига делегат этиб сайланганидан мамнунмиз. У коллективимиз ва урганчлик коммунистлар ишончини оқлайди.

А. ҚОРЖОВОВ,
«Совет Ўзбекистони» мухбири.

МЕҲНАТ КОЛЛЕКТИВЛАРИДА

Сув келди

Хоразмдаги навқирон Дружба шаҳри шаҳар тармоғида энди тоза сув оқмоқда. Бу шаҳар Орол бўйидаги каттагина худуд санитария вазиятини соғломлаштиришга мўлжалланган Туямўйин — Урганч магистрал сув ўтказгичининг дастлабки истеъмолчиси бўлди.

Туямўйин-Урганч сув ўтказгичи — 78 километр узунликдаги мураккаб гидротехник иншоотдир. У ўтган йўл бўйлаб ўнлаб насос станциялари, назорат пунктлари ишламоқда. Сув ўтказгич телемеханика ёрдамида бошқарилади. Сувни зарарли аралашмалардан тозалаш учун эса Қизилқумдан келтирилган кварцли қумдан фойдаланилади.

Яқин кунларда сув ўтказгич Урганчга, шунингдек Хоразмнинг Хазорасп, Боғот ва Хонқа районларидаги шаҳар ва қишлоқларга жуда яхши ичимлик сув етказиб беради.

Шоли ўрнига буғдой

Шоли илмий-ишлаб чиқариш бирлашмасининг мутахассислари Қорақалпоғистонда намгарчиликнинг танқислиги туфайли йилдан-йилга камроқ майдонларда етиштирилаётган шоли ўрнига бошқа экин экишни таклиф қилдилар.

Улар бу ерда бошқа донли экинлар — жавдари ва оқ буғдойдан мўл ҳосил олиш мумкинлигини амалда исботлаб бердилар.

Ўтган йили кузда «Олтинкўл» совхозида улар эккан кузги буғдой гектаридан деярли 40 центнер ҳосил берди. Олимлар танлаган «Санзор-85» нави нон ёпиш учунгина эмас, макарон маҳсулотлари тайёрлаш учун ҳам ярайдиган юқори сифатли ун олишни таъминлайди.

Мухтор жумҳурият майдонларининг бир қисми ғалла етиштиришга ўтказилиши зарур. Чунки шоли экиладиган майдонларнинг қисқариши дон етиштиришнинг кескин камайиб кетишига олиб келди. Бунинг устига бу деҳқонлар учун ҳам фойдалидир. Иқтисодчиларнинг ҳисоб-китобларига қараганда, ҳар гектар ерга қилинадиган харажат икки юз сўмдан ошмайди. Ҳатто гектаридан 30 центнердан буғдой ҳосили олинганида ҳам олти баравар кўп даромад қилиш мумкин.

Икки томонлама фойда

Бўстонлиқлик тайёрловчилар шу кунларда кўплаб турли мевалар ва малина йиға бошладилар.

Тайёрловчиларнинг консерва цехи икки сменада ишламоқда. У йилига миллион шартли банкадан кўпроқ витаминлик маҳсулот тайёрлаш қувватига эга.

Шахсий ёрдамчи хўжаликлар ривожланиши билан шу мавсумнинг ўзидаёқ хом ашё сотиб олиш ҳажмлари анча ўсди. Шу ўсишдан орқада қолмаслик учун консерва ишлаб чиқариш қувватини уч баравар ошириш мўлжалланган.

Бу топшириқларга ҳам, шу йилдан бошлаб Бўстонлиқ район кооператив-тайёрлаш саноат савдоси номи остида ишлай бошлаган тайёрловчилар учун ҳам фойдали. Бундай ном олинишининг сабаби оддий — улар тугал циклда ишлай бошладилар, яъни тайёрловчиларнинг ўзлари хом ашёни сотиб олишади, қайта ишлашади ва сотишади. Бунинг устига маҳсулот уларнинг ўз савдо тармоқлари орқали сотилади, тушган фойдани эса бевосита тайёрловчиларнинг ўзлари олишади. Йиллик улгуржи савдо обороти қарийб тўрт миллион сўмни ташкил этади. Бу маблағнинг бир қисми реконструкциялаш ва янги цехлар ҳамда корхоналар барпо этиш учун сарфланмоқда.

(ЎзТАГ мухбирлари).

• Нуқтаи назар

КЕЛАЖАКНИНГ ОЙДИН ЙЎЛИ

Дала шийпони — деҳқоннинг иккинчи уйи, деб бонг урдик. Минг афсуски, у иккинчи уй бўлолмади. Бўлолмасди ҳам. Негаки, дала шийпони ҳордиқ маскани, оёқ чигилини ёзадиган, тамадди қилиб бироз қувват тўплайдиган оромгоҳ эди.

Маҳалламиз, қишлоғимизнинг файзи, жаранггоҳи ҳисобланмиш мактабни эса унутдик. Унинг ҳолидан хабар олмадик, болаларимиз тақдирига бефарқ қарадик. Фарзандларимиз билими, тарбияси эътиборимиздан четда қолди. Шаҳар ва ноҳия фирқа қўмиталари, Шўролар кенгашлари учун замонавий ва кўркам бинолар тикладигу, йиқилаёзган мактаблар деворларига тирговуч қўйишдан уялмадик.

Жумҳуриятимиз тарихининг ёрқин саҳифаси — халқ таълими тараққиётидан иборатдир. Биз мактаб туфайли саводли бўлдик, билим сирларини эгалладик ва эгалламоқдамиз. Бугунги янгиланиш даври мактабга ҳам янгича муносабатда бўлишни тақозо қиляпти.

Мактаб — билим ва тарбия даргоҳи. Келажагимиз мевалари ана шу маскан зиёсидан баҳраманд бўлади. Уларнинг камолоти ўзимизга боғлиқ! Биз ўз фарзандларимиз учун етарли шароит яратиб бердикми?

Йўқ?! Биз келажакнинг ойдин йўлларини ўзимиз хиралаштирдик. Халқ оғзаки ижодимиз қаҳрамони Насриддин афанди янглиғ ўзимиз ўтирган дарахт шохига болта урдик. Охир-оқибатда фарзандларимиз билими ва тарбияси ночор ҳолатга тушиб қолди.

Ўзбеклар — болажон халқ. Ҳар бир оиладан тўрт-беш нафар бола боғчага ёки мактабга қатнаши аниқ. Жумҳуриятимизда 8 мингдан ортиқ кундузги таълим мактаби фаолият кўрсатмоқда. Уларнинг 49 фоизигина янги услубдаги биноларда жойлашган. Ҳар саккиз мактабдан бири шикастланган ёки йиқилиш ҳолатида. 70 фоиздан кўпроқ мактаб икки сменада шуғулланмоқда. Мана шу рақамларнинг ўзи ҳам келажагимиз бунёдкорларига бўлган эътиборимизни рўй-рост кўрсатиб турибди. Биз ана шу ночор мактабларнинг ёнидан деярли ҳар куни ўтамиз. Ўтамизу бефарқ қараймиз, Гўё кўриб кўрмаганга, эшитиб эшитмаганга оламиз.

Ўрта ва олий мактабни қайта қуриш ва ислоҳ қилишга бағишлаб кенгашлар, йиғилишлар бўлиб ўтди. Қонунлар қабул қилинди. Афсуски, унинг ижроси ҳақида изчил иш олиб борилмади. Натижада қарорлар ижроси ярим-ёрти бажарилди, ёхуд эсдан чиқиб кетди.

Мактабга, келажагимиз бўлган фарзандларимизнинг билими ва тарбиясига эътибор берсаккина малакали ишчи ва мутахассислар тайёрлай оламиз. Бу даргоҳ кенг миқёсда техника билан таъминланишни, бошқаришнинг буйруқбозлик усулларидан ҳоли бўлишни кутяпти. Шундай экан халқ таълимини, педагог кадрлар тайёрлаш ва қайта тайёрлаш усулларини тубдан ўзгартириш, бу соҳадаги илмий-тадқиқот ишларини ўрта мактабни қайта қуриш вазифаларига мослаш зарур.

Мактаб ғоявий тарбия ўчоғи ҳар бир кишига ўз қобилиятларини, ўз ижтимоий бурчини намоён этиш учун кенг имкониятлар яратиб берадиган маскандир. Шунинг учун ҳам истеъдодли болалар учун мактаб-интернатлар ташкил этилмоқда. Ўзбекистон Компартияси XXII съездида болалар боғчаси, мактаб билан бир қаторда болалар поликлиникаларини, чўмилиш ҳавзаси бўлган спорт майдончалари, болалар билан мактабдан ташқари иш олиб борувчи муассасаларни ўз ичига оладиган болалар муассасалари территориал комплексларини барпо этиш ишларини бошлаб юбориш ўринли деб топилди.

Биз мактабга эътибор берсаккина билим сифати биринчи ўринга қўйилади. Мактабга ижод қилиш, таълим ва ўқув-тарбия жараёнини ташкил этиш усулларини танлаб олиш, тарбиянинг янги ғояларини синаб кўриш ҳуқуқини бериш — мақсадга эришишнинг бирдан-бир йўлидир. Янгича фикрлайдиган, садоқатли, истеъдодли муаллимларнинг фаолияти туфайли қиёфаси белгиланиб турган мактаблар ҳар томонлама қўллаб-қувватланиши зарур. Чунки, ўқитувчи — қайта қуришда фаол қатнашувчи энг муҳим шахсдир. У фарзандларимизни эътиқод, билимдонлик ва эҳтирос сари етаклайди. Шундай экан ўқитувчига бўлган муносабатни қатъий равишда тубдан ўзгартирмоқ керак. Муаллим меҳнатига тўғри келмайдиган вазифалардан озод этилиши, унинг вақти ва кучи асосий иш учун йўналтирилиши лозим.

Уқувчиларнинг шахсий қобилиятларини ривожлантириш, ихтисослаштирилган синфларни кўлайтириш зарур. Бундай тажриба яхши мевалар бераётир. Тошкент қишлоқ хўжалигини механизациялаштириш ва ирригация инженерлари, халқ хўжалиги, машинасозлик институтлари ҳузурида самарали ишлаб келаётган мактабларнинг келажаги ёрқин эканлиги кўриниб турибди.

Жумҳурият Давлат режалаштириш қўмитаси халқ таълими, маданият ва мутахассислар тайёрлаш бўлими мудири Илҳом Солиҳўжаев халқ таълими ва мактабгача тарбия муассасалари ҳақида куюниб сўзлайди. Мен ўша маълумотларнинг атиги юздан бир қисмини эътиборингизга ҳавола қиляпман.

Ҳа, биз мактаблар қурилиши ҳақида кўп гапирамиз, афсуски унинг фойдаланишга топширилиши ҳақида қайғурмаймиз. Вилоят, шаҳар ва ноҳия фирқа, Шўро ташкилотлари раҳбарларининг эътиборсизлиги туфайли берилган имкониятлардан ҳам самарали фойдаланилмаяпти. Манави рақамларга эътибор беринг: кейинги тўрт йилда янги мактаблар қурилишига 900 миллион сўм маблағ ажратилган эди. Шу йиллар мобайнида 93 миллион сўм фойдаланилмай қолди. Биргина ўтган йилнинг ўзида 35 миллион сўм маблағ пудрат ташкилотларининг қуввати етишмаганлиги сабабли ўзлаштирилмади. Мактабгача тарбия муассасаларидаги аҳвол ҳам худди шундай. Кейинги тўрт йил мобайнида 380 миллион сўмнинг 350 миллион сўми ўзлаштирилди, холос.

Мактабгача тарбия муассасаларидаги аҳвол янада ташвишли. Жумҳуриятимиз бу соҳада иттифоқда охирги ўринлардан бирини эгаллаб турибди. 136 мингдан зиёд фарзандларимиз санитария-гигиена талабларига жавоб бермайдиган боғча-яслиларда тарбияланаётир. Утган йилнинг охиригача 1—6 ёшли болаларнинг аранг 36,8 фоизини ана шундай муассасаларга жалб этишга эришдик. Бу шаҳарларда 55,9, қишлоқ жойларида эса 26,8 фоизни ташкил этади. Қорақалпоғистон мухтор жумҳуриятида 24,8, Қашқадарё вилоятида 20,3, Хоразм вилоятида эса 28,8 фоиз бола боғчаларга тортилган. Хонадонларда болалар боғчалари ташкил этиш ҳам қониқарсиз бораётир. Бу «Ҳамма яхши нарсалар — болаларга!» шиори амалда ўринламаётганидан дарак бериб турибди.

Жумҳуриятимизда қишлоқ мактабларининг салмоғи 79,4 фоизни ташкил этади. Ўзбекистон Халқ таълими вазирлиги шу мақсадда «Қишлоқ мактаблари» махсус дастурини ишлаб чиқди. Биз аввало қишлоқ мактабларининг фаолиятини кучайтиришимиз, уларнинг моддий-техника базасини мустаҳкамлашимиз керак. Фарзандларимиз янги, қизиқарли, тушунарли, чиройли, замонавий дарсликлар, қўлланмалар, маълумотномалар, луғатлар, она тилидаги бадиий адабиётлар билан тўла таъминланиши лозим. Уқувчилар ва муаллимларнинг яшаш, ишлаш ва дам олишлари учун шароитларни яратиб бериш даркор, шундагина улардан билим ва маҳоратни талаб қила оламиз.

Жумҳурият халқ депутатлари, шунингдек вилоят, шаҳар, ноҳия, қишлоқ кенгаши депутатларидан ҳам умидимиз катта. Уларнинг ҳар бири мактаблар, болалар боғчалари қурилишига оталиқ қилишлари ва ишнинг намунали йўлга қўйилишига эришишлари зарур деб ўйлаймиз.

Она тилини мукаммал ўрганиш — миллий мактабларнинг асосидир. Бу борадаги эҳтиёжларни тўла-тўкис қондириш инсоний бурчимиздир!

Келажагимиз — мактабда! Биз мактабга, фарзандларимизнинг қуваноқ ва ёрқин дамлари ўтадиган билим масканига ёрдам бера олсаккина эртанги кунимиз янада бахтли ва саодатли бўлади.

Мирзакарим ПИРМАТОВ,
«Совет Ўзбекистони» фан, маданият ва халқ таълими бўлими мудири.

Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетида

Жумҳурият Президенти, Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг биринчи котиби И. А. Каримов 25 июнь куни ўтказган кенгашда Тошкент шаҳри аҳолисини гўшт ва қишлоқ хўжалик маҳсулотлари билан таъминлашга оид масалалар кўриб чиқилди.

Тошкент шаҳри ва вилояти партия, совет идораларининг, Ўзбекистон ССР Госплани, Давлат кооперацияқишлоқ хўжалиги комитетининг, жумҳурият Савдо, Соғлиқни сақлаш, Автомобиль транспорти, Ички ишлар министрликларининг, Ўзбекбирлашув, Ўзбекистон Граждан авиацияси бошқармаси, Ўрта Осиё темир йўлининг раҳбарлари неча марталаб илинган огоҳлантиришларга қарамай, тегишли хулосаларни чиқариб олмаганликлари ва натижада шаҳарликларни мева-сабзавот маҳсулотлари ва гўшт билан таъминлашнинг аҳволи ҳали ҳам жуда мушкул бўлиб турганлиги қайд этилди.

Мева-сабзавот маҳсулотлари билан савдо қиладиган ёзги ярмаркалар етарли равишда ташкил этилмаган, кооператив-гўшт билан савдо қилишда узилишлар бўлиб турибди, колхоз бозорларида сабзавот ва меванинг айрим турлари нархи ҳамон ошиб бормоқда. Шу муносабат билан Ўзбекбирлашув бошқарувининг, Тошкент шаҳри маҳаллий Советлари ижрокомларининг, Тошкент Деҳқончилик-саноат комитети ходимларининг иши қаттиқ танқид қилинди, улар маҳсулот тайёрлаш ва сотишни ташкил этишда ҳамон имиллаш ва сусткашликка йўл қўяётганликлари айтиб ўтилди.

Ўзбекистон ССР Министрлар Советининг озиқ-овқат маҳсулотларини жумҳурият ташқарисига олиб кетишни чеклаш хусусидаги қарори тўла-тўкис бажарилмаяпти. Бу нарса кўп жиҳатдан ҳуқуқни муҳофаза қилиш идораларининг қатъиятсизлиги ва кўпинча чалакам-чатти чоралар билан чекланаётганлигининг оқибатидир.

Саноат корхоналарида, талабалар шаҳарчаларида мева-сабзавот савдосининг ташкил этилиши жуда ташвишли аҳволда. Айрим раҳбарлар ва меҳнат жамоаларининг кенгашлари ўз ходимларини озиқ-овқат маҳсулотлари билан таъминлашда лоқайдлик қилаётганликлари қайд этилди.

Улар қишлоқ хўжалик маҳсулотларини етказиб бериш соҳасида, саноат корхоналари яқинида ва ҳудудида савдо объектларини қуриш учун маблағларни бирлаштириш соҳасида колхоз ва совхозлар билан бевосита алоқаларни йўлга қўйиш масалалари билан етарли равишда шуғулланмаяптилар.

И. А. Каримов ўз нутқида бутун куч-ғайратни Тошкент шаҳрини зарур озиқ-овқат маҳсулотлари билан таъминлашни яхшилашга сафарбар қилиш зарурлигини таъкидлади. Жумладан, Тошкент шаҳар Советига саноат корхоналари, талабаларнинг ётоқхоналари яқинидаги, маҳаллалардаги ва шу каби жойлардаги мева-сабзавот маҳсулотлари сотадиган мавсумий дўконларнинг жойланишини ўн кун муддат ичида кўриб чиқиш, шаҳар саноат корхоналари билан Тошкент вилояти колхоз ва совхозлари ўртасида июль ойининг биринчи ярмида бевосита шартномалар тузишни ниҳоясига етказиш таклиф қилинди. Савдо тармоғини кенгайтириш ва таъминотни яхшилаш мақсадида бу ишга жумҳурият Савдо министрлигининг чакана савдо корхоналарини жалб этиш ҳам мақсадга мувофиқ деб топилди.

Ўзбекистон ССР Министрлар Советига, Савдо министрлигига, Ўзбекбирлашувга, Тошкент шаҳар Деҳқончилик-саноат комитетига иқтисодий омиллардан кенгроқ фойдаланиш, савдо, тайёрлов ва қайта ишлаш тармоқларининг майда корхоналарини, умумий овқатланиш объектларини ижарага, жамоа ва хусусий мулкка дадилроқ топшираверишни тавсия қилинди.

Жумҳурият Молия министрлигига матлубот кооперациясининг чорва ва парранда харид қилиш ҳамда сотиш харажатларини қоплаш учун маблағларни топиб, унга бериш топширилди.

Ўзбекистон ССР Министрлар Совети ҳузурида мева-сабзавот маҳсулотлари кўплаб тайёрланадиган даврда министрликлар ва идораларнинг фаолиятини мувофиқлаштириб турадиган штаб тузишга қарор қилинди. Жумҳурият вилоятларидан Тошкент шаҳрига қишлоқ хўжалик маҳсулотлари ташиб келтиришнинг аниқ жадвалини ишлаб чиқиш, мева ва сабзавотни завод ва фабрикаларда, йирик умумий овқатланиш корхоналарида сақлаш учун қўшимча жойларни қидириб топиш, шу иш учун маҳсулот асрашнинг халқ усулларидан ва табиий шароитдан фойдаланиш тавсия этилди.

Ҳосилни йиғиштириб олиш, уни ҳеч нобуд қилмай меҳнаткашлар дастурхонига етказиб беришга тайёргарлик кўриш ва бу ишни ўтказиш юзасидан аниқ чора-тдбирларни ишлаб чиқишга кенгаш қатнашчиларининг эътибори қаратилди.

Кенгаш ишида Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети Бюросининг аъзолари С. М. Мамарасулов, А. И. Фозилбеков ва Ўзбекистон ССР Министрлар Совети Раисининг биринчи ўринбосари И. Ҳ. Жўрабеков қатнашдилар.

АМАЛИЙ АЛОҚАЛАР КЕНГАЙМОҚДА

Швейцариядаги машҳур «Фриза инжиниринг» фирмасининг президенти Альдо Реалини бошчилигидаги шу фирма делегацияси Тошкентга келди. Таширифдан мақсад ўзаро ҳамкорлик йўналишларини ўрганишдир.

Жумҳурият Давлат план комитетида суҳбат бўлди. Фикр алмашув чогида Хива, Самарқанд, Бухоро, Тошкент шаҳарларининг эски қисмида меҳмонхоналар қурилиши ва уларни таъмирлаш масалалари ўртага қўйилди. Миллий руҳни сақлаш муаммолари, таклиф этилган лойиҳаларнинг молиявий жиҳатлари ва бошқа ташкилий масалалар, шу жумладан минтақа учун кадрлар тайёрлаш масаласи муҳокама қилинди. Келгусида Ўзбекистон халқ хўжалиги турли соҳаларидаги ҳамкорликка янгича ёндашувни ишлаб чиқиш учун учрашувлар ўтказиб туриш зарурлиги таъкидланди.

(ЎзТАГ).

Совет Социалистик Республикалари Иттифоқи Қонуни

МАТБУОТ ВА БОШҚА ОММАВИЙ АХБОРОТ ВОСИТАЛАРИ ТЎҒРИСИДА

I БОБ. УМУМИЙ ҚОИДАЛАР

1-модда. **Матбуот эркинлиги**

Матбуот ва бошқа оммавий ахборот воситалари эркиндир.

Фуқароларнинг СССР Конституцияси кафолат берадиган сўз эркинлиги ва матбуот эркинлиги фикрларни, эътиқодни изҳор этиш ҳуқуқини, ҳар қандай шаклда, жумладан, матбуот ва бошқа оммавий ахборот воситалари шаклида ахборот ва ғояларни излаш, танлаш, олиш ҳамда оммалаштириш ҳуқуқини билдиради.

Оммавий ахборот цензурадан ўтказилишига йўл қўйилмайди.

2-модда. **Оммавий ахборот воситалари**

Ушбу Қонунда оммавий ахборот воситалари деганда оммавий равишда тарқатиладиган матбуот, аудио ва аудиовизуал хабарлар ва материаллар тушунилади.

Оммавий ахборот воситалари деганда газеталар, журналлар, теле ва радио программалар, ҳужжатли кино, оммавий ахборотни ошкора тарқатишнинг ўзга даврий шакллари тушунилади.

Оммавий ахборот воситалари вақтли матбуот, телевидение ва радиоэшитириш редакциялари (ахборот агентликлари, оммавий ахборот тайёрлаш билан шуғулланувчи ўзга муассасалар)дан иборат бўлади.

3-модда. **Оммавий ахборот воситаларининг тили**

Оммавий ахборот воситалари ўз фаолиятини ўзи хизмат қиладиган ёки манфаатларини ҳимоя қиладиган халқларнинг тилларидан фойдаланиб амалга оширади. Оммавий ахборот воситалари оммавий ахборотни ўзга тилларда оммалаштиришга ҳақлидир.

Давлат СССР фуқароларининг оммавий ахборотни олиш ва тарқатиш чоғида СССР халқларининг тиллари тўғрисидаги Қонунга мувофиқ она тилидан ва СССРдаги бошқа халқларнинг тилидан фойдаланиш ҳуқуқини таъминлайди.

4-модда. **Ишлаб чиқариш-хўжалик фаолияти**

Оммавий ахборот воситасининг редакцияси ўз Низоми асосида иш олиб борадиган ҳуқуқий шахсдир.

Редакция иқтисодий мустақиллик ва хўжалик ҳисоби шартлари билан ишлаб чиқариш-хўжалик фаолиятини амалга оширишга ҳақлидир.

Оммавий ахборот воситаларига давлат дотациялари бериш тартибини ССР Иттифоқи, иттифоқдош ва автоном жумҳуриятларнинг қонунлари белгилаб беради.

5-модда. **Сўз эркинлигини суиистеъмол этишга йўл қўйилмаслиги**

Давлат сирини ёки қонун билан махсус сақланадиган ўзга сирни очиш, мавжуд давлат ва ижтимоий тузумни зўрлик билан ағдариб ташлаш ёки ўзгартиришга даъват қилиш, урушни, зўравонлик ва шафқатсизликни, ирқий, миллий, диний мумтозликни ёки тоқатсизликни тарғиб қилиш, ахлоқсиз суратларни тарқатиш учун, ўзга жиноий йўл билан жазоланадиган хатти-ҳаракатлар қилиш мақсадида оммавий ахборот воситаларидан фойдаланишга йўл қўйилмайди.

Фуқароларнинг шахсий ҳаётига аралашиш, уларнинг шанига ва қадр-қимматига тажовуз қилиш учун оммавий ахборот воситаларидан фойдаланиш тақиқланади ва қонунга мувофиқ жазоланади.

6-модда. **ССР Иттифоқи, иттифоқдош ва автоном жумҳуриятларнинг матбуот ва бошқа оммавий ахборот воситалари тўғрисидаги қонунлари**

Матбуот ва бошқа оммавий ахборот воситалари тўғрисидаги қонунлар ушбу Қонундан ҳамда шу Қонунга мувофиқ чиқариладиган СССРнинг бошқа ҳужжатларидан, шунингдек, иттифоқдош ва автоном жумҳуриятларнинг матбуот ва бошқа оммавий ахборот воситалари тўғрисидаги қонунларидан, ўзга қонун ҳужжатларидан иборат.

II БОБ. ОММАВИЙ АХБОРОТ ВОСИТАЛАРИ ФАОЛИЯТИНИ ТАШКИЛ ЭТИШ

7-модда. **Оммавий ахборот воситасини таъсис этиш ҳуқуқи**

Халқ депутатлари Советлари ва бошқа давлат идоралари, сиёсий партиялар, жамоат ташкилотлари, оммавий ҳаракатлар, ижодий уюшмалар, фуқароларнинг қонунга мувофиқ тузилган кооператив, диний, ўзга бирлашмалари, меҳнат жамоалари, шунингдек, 18 ёшга тўлган СССР фуқаролари оммавий ахборот воситасини таъсис этиш ҳуқуқига эгадирлар.

Оммавий ахборот воситасининг бирор турини (матбуот, радио, телевидение ва бошқаларни) монополия қилиб олишга йўл қўйилмайди.

8-модда. **Оммавий ахборот воситасини рўйхатга олиш**

Оммавий ахборот воситасининг редакцияси ўз фаолиятини тегишли оммавий ахборот воситаси рўйхатга олинганидан сўнг амалга оширади.

Умумиттифоқ муштарийларига мўлжалланган оммавий ахборот воситасини рўйхатга олиш тўғрисидаги ариза муассислар томонидан СССР Министрлар Кенгаши белгилаб қўядиган давлат бошқарув идорасига, жумҳурият ёки маҳаллий муштарийларга мўлжалланган оммавий ахборот воситасини рўйхатга олиш тўғрисидаги ариза эса тегишли ижро этувчи ва идора қилувчи органга топширилади. Рўйхатга олиш тўғрисидаги ариза у олинган кундан бошлаб бир ой муддат ичида кўриб чиқилиши лозим.

Иттифоқдош ва автоном жумҳуриятларнинг қонун ҳужжатлари билан жумҳурият ёки маҳаллий муштарийларга мўлжалланган оммавий ахборот воситаларини рўйхатга олиш ўзга давлат идоралари зиммасига юклатилиши мумкин.

Чет эллардаги муштарийларга мўлжалланган оммавий ахборот воситалари СССР Министрлар Кенгашида ёки иттифоқдош жумҳуриятнинг Министрлар Кенгашида рўйхатга олинади.

Оммавий ахборот воситаларини чиқаришга кириш ҳуқуқи гувоҳнома олинган кундан бошлаб бир йил давомида сақланиб туради. Ана шу муддат ўтказиб юборилган тақдирда рўйхатга олиш тўғрисидаги гувоҳнома ўз кучини йўқотган ҳисобланади.

9-модда. **Оммавий ахборот воситасини рўйхатга олиш тўғрисидаги ариза**

Оммавий ахборот воситасини рўйхатга олиш тўғрисидаги аризада қуйидагилар кўрсатилиши керак:

1) муассис;

2) оммавий ахборот воситасининг номи, тили (тиллари), қаерда жойлашганлиги;

3) кўзда тутилаётган муштарийлар;

4) программавий мақсадлари ва вазифалари;

5) оммавий ахборот воситасини чиқаришнинг кўзда тутилаётган даврийлиги, энг катта ҳажми ҳамда пул билан таъминланиш манбалари.

Оммавий ахборот воситасини рўйхатга олиш чоғида ўзга талаблар қўйиш тақиқланади.

10-модда. **Рўйхатдан ўтказилмай ахборот тарқатиш ҳоллари**

Давлат ҳокимияти ва бошқаруви идоралари, ўзга давлат идоралари расмий норматив ҳужжатлар ва ўзга ҳужжатларни, суд ва ҳакамлик амалиёти ахборотномаларини нашр этиш учун рўйхатдан ўтказмай ахборотни оммавий тарқатиш ҳуқуқига эгадирлар.

Корхоналар, ташкилотлар, ўқув ва илмий муассасалар ўз фаолиятида зарур бўлган ахборот материаллари ва ҳужжатларни рўйхатдан ўтказмай тузиш ва оммалаштиришга ҳақлидирлар. Техника воситалари ёрдамида оммавий тарқатиш учун мўлжалланмаган ёки қўлёзма ҳуқуқида кўпайтириладиган матбаа, аудио — ва аудиовизуал маҳсулотларни тайёрлашга доир фаолият рўйхатдан ўтказишни талаб қилмайди.

Бир минг нусхадан кам матбаа маҳсулоти чиқарганда оммавий ахборот воситасини рўйхатдан ўтказиш талаб қилинмайди.

11-модда. **Оммавий ахборот воситасини рўйхатга олишни рад этиш**

Оммавий ахборот воситасини рўйхатга олиш фақат қуйидаги асосларга мувофиқ рад этилади:

1) агар оммавий ахборот воситасининг номи, унинг программавий мақсадлари ва вазифалари ушбу Қонуннинг 5-моддаси биринчи қисми қоидаларига зид бўлса;

2) агар рўйхатга олувчи идора илгари худди шу номдаги оммавий ахборот воситасига гувоҳнома берган бўлса;

3) агар ариза оммавий ахборот воситаси фаолиятини тўхтатиш тўғрисидаги қарор қонуний тусга кирган кундан бошлаб бир йил ўтмасдан олдин берилган бўлса.

Рўйхатга олишни рад этиш рад этишнинг ушбу Қонунда кўзда тутилган асослари кўрсатилиб, ёзма равишда аризачига юборилади.

12-модда. **Рўйхатга олиш йиғими**

Оммавий ахборот воситаси рўйхатга олингани тўғрисида гувоҳнома бериш учун ССР Иттифоқи, иттифоқдош ва автоном жумҳуриятлар қонунларида белгилаб қўйилган тартибда ва миқдорда рўйхатга олиш йиғими ундирилади.

13-модда. **Оммавий ахборот воситасини чиқариш ёки нашр этишни тўхтатиш**

Оммавий ахборот воситасини чиқариш ёки нашр этиш муассиснинг ёки оммавий ахборот воситасини рўйхатга олган идоранинг ёхуд суднинг қарори билан тўхтатилиши мумкин.

Оммавий ахборот воситасини рўйхатга олган идора ёки суд ушбу Қонун 5-моддаси биринчи қисми талаблари бир йил давомида такроран бузилган тақдирда уни чиқариш ёки нашр этишни тўхтатиб қўяди.

Агар оммавий ахборот воситаси бир йилдан буён чиқарилмаётган ёки нашр этилмаётган бўлса, уни қайтадан чиқариш ёки нашр этиш учун рўйхатга олиш тўғрисидаги янги гувоҳнома талаб қилинади.

Агар муассис оммавий ахборот воситасини чиқариш ёки нашр этишни тўхтатиш тўғрисида қарор қабул қилган тақдирда унинг редакцияси меҳнат коллективи ёки муҳаррири (бош муҳаррири) ўша ном билан оммавий ахборот воситасини таъсис этиш учун устун даражада ҳуқуққа эгадир.

14-модда. **Оммавий ахборот воситасини рўйхатга олишни рад этиш, шунингдек, унинг фаолиятини тўхтатиш тўғрисидаги қарор хусусида шикоят қилиш тартиби**

Оммавий ахборот воситасини рўйхатга олишни рад этиш ёки давлат идораси томонидан рўйхатга олиш учун белгилаб қўйилган бир ойлик муддатни бузиш, шунингдек, оммавий ахборот воситаси фаолиятини тўхтатиш тўғрисидаги қарор хусусида муассис ёки редакция томонидан судга шикоят қилиниши мумкин ҳамда суд томонидан кўриб чиқилади, жумладан, мулкий низоларни фуқаро процессуал қонунида кўзда тутилган тартибда кўриб чиқилади.

Оммавий ахборот воситасини рўйхатга олишни рад этишни ёки унинг фаолиятини тўхтатиб қўйиш ҳақидаги қарорни қонунга зид, деб ҳисоблаш шикоят қилинган қарорларнинг бекор қилинишига олиб боради. Оммавий ахборот воситаси фаолиятини тўхтатиш тўғрисидаги қарорнинг бекор қилиниши муассис, редакция ва ноширга етган зарарни, шу жумладан, олинмай қолган даромадларни тўлашга сабаб бўлади.

15-модда. **Оммавий ахборот воситасининг муассиси, муҳаррири, редакцияси ва нашри**

Муассис оммавий ахборот воситаси фаолиятининг программасини (асосий қоидаларини) тасдиқлайди. Оммавий ахборот воситасини чиқариш билан шуғулланадиган редакция ёки ўзга муассаса программани касб жиҳатидан мустақиллик асосида амалга оширади.

Муҳаррир (бош муҳаррир) оммавий ахборот воситаси муассиси томонидан тайинланади ва ишдан бўшатилади ёки редакция Низомида кўзда тутилган тартибда сайланади ва ишдан озод қилинади. Муҳаррир (бош муҳаррир) оммавий ахборот воситаси таҳрир ҳайъати ва редакцияси ишига раҳбарлик қилади, муассис, нашр, муаллифлар, давлат идоралари, жамоат ташкилотлари, фуқароларнинг бошқа бирлашмалари ва фуқаролар билан муносабатда, шунингдек, судда оммавий ахборот воситаси номидан иш олиб боради.

Муҳаррир (бош муҳаррир) ушбу Қонун ҳамда бошқа қонун ҳужжатлари асосида оммавий ахборот воситалари фаолиятига нисбатан қўйиладиган талаблар бажарилиши учун жавобгардир.

Таҳрир ҳайъати редакция Низомида белгилаб қўйилган тартибда тузилади. Муҳаррир (бош муҳаррир) таҳрир ҳайъатининг раисидир.

Оммавий ахборот воситасининг муассиси, худди шунингдек, оммавий ахборотни ишлаб чиқаришни (кўпайтиришни, чиқаришни) моддий-техникавий жиҳатдан таъминлаётган нашриёт ёки ўзга ҳуқуқий шахс унинг нашри бўлиши мумкин.

16-модда. **Оммавий ахборот воситасининг редакция Низоми**

Оммавий ахборот воситасининг редакция Низоми редакция журналистлар жамоасининг умумий йиғилишида жамоа аъзоларининг камида учдан икки қисми ҳозир бўлган пайтда кўпчилик овоз билан қабул қилинади ва муассис томонидан тасдиқланади.

Редакция Низоми муассис, муҳаррир (бош муҳаррир) ва редакциянинг муносабатларини, журналистлар жамоасининг ваколатларини тартибга солиб туради. Низомга оммавий ахборот воситаси фаолиятидан олинадиган даромадни тақсимлаш ва ундан фойдаланиш тартиби тўғрисидаги қоидалар ва бошқа қоидалар киритилади.

Редакция Низоми қонунларга зид бўлмаслиги лозим.

17-модда. **Оммавий ахборот воситаси муассиси, редакцияси ва ноширининг ишлаб чиқариш, мулкий ва молиявий муносабатлари**

Оммавий ахборот воситаси муассиси, редакцияси ва ноширининг ишлаб чиқариш, мулкий ҳамда молиявий муносабатлари амалдаги қонунлар ва шартнома асосига қурилади.

Шартномада қуйидагилар белгилаб қўйилади:

редакцияни сақлаш учун маблағ;

оммавий ахборот воситаси фаолиятидан тушадиган даромад (фойда)нинг редакция, муассис ва нашр тасарруфига ўтадиган қисми;

муассис ва ноширинг редакция ходимларининг тегишли даражада ишлаб чиқариш шароитларини, турмуши ва меҳнатининг ижтимоий-маиший шароитларини таъминлашга доир мажбуриятлари;

ўзга қоидалар.

18-модда. **Нашрга доир маълумотлар**

Вақтли матбуот нашрининг ҳар бир сонида қуйидаги маълумотлар бўлиши лозим:

1) нашрнинг номи;

2) муассис;

3) муҳаррир (бош муҳаррир) фамилияси ва исми шаърифининг бош ҳарфлари;

4) вақтли нашрлар учун чиқарилиш тартиб рақами ҳамда босилиб чиққан санаси, газеталар учун эса, шунингдек босиш учун қўл қўйилган вақт;

5) алоқа корхоналари орқали тарқатиладиган вақтли матбуот белгиси;

6) тиражи;

7) нархи (нашр тижорат йўли билан тарқатилганда);

8) редакция, нашр, босмахона манзилгоҳи.

Телекўрсатув, радиоэшитириш редакцияси ҳар сафар эфирга чиққанда, узлуксиз эшиттириш чоғида эса бир кеча-кундузда камида тўрт марта телекўрсатув, радиоэшитириш редакцияси номини эълон қилиши шарт.

19-модда. **Назорат нусхалари ва мажбурий нусхалар**

Вақтли матбуот нашрларининг бепул назорат нусхалари босилиб чиқиши билан Бутуниттифоқ китоб палатасига, В. И. Ленин номли СССР давлат кутубхонасига, М. Е. Салтиков—Шчедрин номли давлат халқ кутубхонасига, муассисга, мазкур матбаа нашри рўйхатга олинганлиги тўғрисида гувоҳнома берган идорага юборилади.

Матбаа асарларининг назорат нусхалари ва мажбурий нусхалари СССР Министрлар Совети ва иттифоқдош, автоном жумҳуриятлар Министрлар Советлари белгилаб қўядиган тартибда бошқа муассасалар ва ташкилотларга ҳам жўнатилади.

20-модда. **Телекўрсатув ва радиоэшиттиришлар материалларининг сақланиши**

Телекўрсатув, радиоэшиттириш редакциялари эшиттириш материалларини эфирга чиққандан сўнг бир ой давомида сақлаб туришлари, олдиндан ёзилмай, тўғри эфирга бериладиган эшиттиришларни рўйхатга олиш дафтарини юритишлари ҳамда бу дафтарда эшиттиришнинг мавзусини, вақтини, эшиттириш бошланган ва тугаган вақтни, эшиттиришни олиб борган кишининг фамилияси ва исмини қайд этиб қўйишлари шарт. Бундай эшиттиришларни рўйхатга олиш дафтари унга сўнгги ёзув киритилган кундан бошлаб бир йил давомида сақланади.

III БОБ. ОММАВИЙ АХБОРОТНИ ТАРҚАТИШ

21-модда. **Оммавий ахборот воситалари маҳсулотларини тарқатиш тартиби**

Оммавий ахборот воситалари маҳсулотларини бевосита нашр ёки шартнома ёхуд ўзга қонуний асосларда алоқа корхоналари, бошқа ташкилотлар, шунингдек, фуқаролар тарқатадилар.

Оммавий ахборот воситаларининг нашрга доир маълумотлари кўрсатилмаган маҳсулотларини тарқатиш тақиқланади.

22-модда. **Оммавий ахборотни тарқатишга рухсат бериш**

Оммавий ахборот воситаси маҳсулотининг ҳар бир айрим сонини (нашр маълумотлари кўрсатилган) тарқатишга муҳаррир (бош муҳаррир) уни чиқаришга (эфирга) рухсат берганидан кейингина йўл қўйилади.

Вақтли матбуот нашри тиражини муҳаррир (бош муҳаррир) нашр билан келишиб белгилайди.

Оммавий ахборот воситаси маҳсулотларини қонуний асосда тарқатишга тўсқинлик қилишга, шу жумладан, унинг тиражини ёки тиражининг бир қисмини тортиб олиш билан тўсқинлик қилишга йўл қўйилмайди, кучга кирган суд қарори асосида тўсқинлик қилиш бундан мустасно.

23-модда. **Расмий хабарлар**

Давлат ҳокимияти ва бошқаруви идоралари томонидан таъсис этилган оммавий ахборот воситалари ана шу органларнинг расмий хабарларини эълон қилишга мажбур.

Редакция суд ёки давлат ҳакамлиги органининг мазкур оммавий ахборот воситаси орқали эълон қилиш тўғрисидаги кўрсатмаси бўлган, қонуний кучга кирган қарорини бепул ва белгиланган муддатда эълон қилишга мажбур.

IV БОБ. ОММАВИЙ АХБОРОТ ВОСИТАЛАРИНИНГ ФУҚАРОЛАР ВА ТАШКИЛОТЛАР БИЛАН МУНОСАБАТЛАРИ

24-модда. **Оммавий ахборот воситаси орқали ахборот олиш ҳуқуқи**

Фуқаролар давлат идоралари, жамоат бирлашмалари, мансабдор шахслар фаолияти тўғрисида оммавий ахборот воситаси орқали ишончли маълумотларни зудлик билан олиш ҳуқуқига эгадирлар.

Оммавий ахборот воситалари ана шундай хабарларни давлат идораларидан, жамоат бирлашмаларидан ва мансабдор шахслардан олиш ҳуқуқига эгадирлар. Давлат идоралари, жамоат бирлашмалари, мансабдор шахслар оммавий ахборот воситаларига мавжуд маълумотларни ва ҳужжатлар билан танишиш имкониятини берадилар.

Сўралган маълумотларни тақдим этишдан бош тортганлик устидан оммавий ахборот воситаси вакили юқори органга ёки мансабдор шахсга, сўнгра эса давлат бошқарув органлари ва мансабдор шахсларнинг фуқаролар ҳуқуқларини камситувчи ғайриқонуний хатти-ҳаракатларидан шикоят қилиш учун қонунда кўзда тутилган тартибда судга мурожаат қилиши мумкин.

25-модда. **Муаллиф материаллари ва хатларидан фойдаланиш**

Оммавий ахборот воситаларининг муаллифлик ҳуқуқига риоя этган ҳолда журналистика, адабиёт, санъат ва фан асарларидан фойдаланишига йўл қўйилади.

Агар қонунда ўзга ҳол кўзда тутилмаган бўлса, редакция рад этган материални оммавий ахборот воситасида эълон қилишга мажбур этишга ҳеч ким ҳақли эмас.

Муштарийларнинг хатларини эълон қилиш чоғида хат мазмунини бузмаган ҳолда матнни қисқартириш ва таҳрир этишга йўл қўйилади.

26-модда. **Раддия ҳуқуқи ва жавоб**

Фуқаро ёки ташкилот оммавий ахборот воситаси редакциясидан эълон қилинган ҳақиқатга тўғри келмайдиган ва уларнинг шани ва қадр-қимматига доғ туширадиган маълумотларни рад этишни талаб қилишга ҳақлидир.

Оммавий ахборот воситасида фуқаро ёки ташкилотнинг ҳуқуқлари ва қонуний манфаатларини камситувчи маълумотлар эълон қилинган бўлса, фуқаро ёки ташкилот ўша оммавий ахборот воситасида ўз жавобини эълон қилишга ҳақлидир.

Раддия ёки жавоб махсус сарлавҳа билан ёки рад этилаётган хабар берилган ўша саҳифада ва ўша ҳарфлар билан: газеталарда талаблар олинган кундан бошлаб узоғи билан бир ойда, бошқа вақтли нашрларда — тайёрланаётган навбатдаги сонда эълон қилинади.

Раддия ёки жавоб радио ёхуд телевидение диктори томонидан ўша программа ёки эшиттиришлар туркумида ва худди ўша вақтда, талаблар олинган кундан бошлаб узоғи билан бир ойда ўқиб берилади. Жавобни эълон қилиш тўғрисидаги талабни қўйган фуқаро ёки ташкилотнинг ўзига ҳам жавоб билан чиқиш ҳуқуқи берилиши мумкин.

Редакция матни машинка ёзувида одатдаги бир саҳифагача ҳажмдаги жавобни эълон қилишга мажбурдир. Жавоб матнини таҳрир этишга йўл қўйилмайди.

27-модда. **Раддия ёки жавобни эълон қилиш тўғрисидаги аризаларни судда кўриб чиқиш**

Оммавий ахборот воситаси раддия ёки жавобни эълон қилишдан бош тортган ёхуд уларни эълон қилиш учун белгилаб қўйилган бир ой муддатни бузган тақдирда манфаатдор фуқаро ёки ташкилот маълумот эълон қилинган кундан бошлаб бир йил давомида судга мурожаат қилишга ҳақлидир.

Суд раддия ёки жавобни оммавий ахборот воситаси редакцияси эълон қилиши тўғрисидаги аризани фуқаролик судлов қонунларида кўзда тутилган тартибда кўриб чиқади.

28-модда. **Ахборот эълон қилинмайдиган алоҳида ҳоллар**

Оммавий ахборот воситаси редакцияси, журналист қуйидагиларга ҳақли эмас:

1) номини айтмаслик шарти билан маълумот берган шахсни айтишга, буни суд талаб қилган ҳоллар бундан мустасно;

2) прокурор, терговчи ёки текширишни ўтказаётган шахснинг ёзма рухсатисиз дастлабки текшириш маълумотларини эълон қилишга;

балоғатга етмаган ҳуқуқбузарнинг шахсини унинг розилигисиз ёки унинг қонуний вакили розилигисиз кўрсатилишига олиб келадиган ҳар қандай ахборотни ошкора қилишга;

3) ўз хабарларида суд мажлисининг аниқ ишлар натижаларини олдиндан ҳал қилиб қўйишга ёки суднинг қарори ёхуд ҳукми қонуний кучга киргунга қадар бошқа йўл билан судга таъсир ўтказишга.

V БОБ. ЖУРНАЛИСТНИНГ ҲУҚУҚЛАРИ ВА БУРЧЛАРИ

29-модда. **Журналист**

Журналист деганда ушбу Қонунга мувофиқ оммавий ахборот воситаси учун материалларни тўплаш, ёзиш, таҳлил қилиш ёки тайёрлаш билан шуғулланувчи, оммавий ахборот воситаси билан меҳнат ёки ўзга шартнома муносабатлари билан боғлиқ бўлган ёхуд унинг ваколатига кўра ана шундай фаолият билан шуғулланувчи шахс тушунилади.

30-модда. **Журналистнинг ҳуқуқлари**

Журналист қуйидаги ҳуқуқларга эга:

1) ахборотни излаш, олиш ва оммалаштириш;

2) журналистлик касби вазифаларини амалга ошириш муносабати билан мансабдор шахслар томонидан қабул қилиниш;

3) ҳар қандай ёзувни, шу жумладан, аудиовизуал техника воситаларидан фойдаланиб қилинган ёзувни, кино ва фотосуратга олишни амалга ошириш, қонунда кўзда тутилган ҳоллар бундан мустасно;

4) журналист гувоҳномасини кўрсатиб, табиий офат юз берган районларда, митингларда ва намойишларда ҳозир бўлиш;

5) олинган материаллар муносабати билан фактларни ва тафсилотларни текшириш чоғида мутахассисларга мурожаат қилиш;

6) ўз эътиқодига зид келадиган материалларни имзоси билан тайёрлашдан бош тортиш;

7) ўз фикрича, редакцияда тайёрлаш чоғида мазмуни бузилган материал остидан имзосини олиб ташлаш;

8) муаллифлик сир сақланишини писанд қилиш.

Журналист, шунингдек, ушбу Қонунга мувофиқ ўзига берилган бошқа ҳуқуқлардан ҳам фойдаланади.

31-модда. **Журналистларни вакил қилиб юбориш**

Оммавий ахборот воситалари давлат идоралари ва жамоат бирлашмаларининг идоралари билан келишган ҳолда бу идоралар ҳузурига ўз журналистларини вакил қилиб юбориши мумкин. Ҳузурига журналист вакил қилинган идоралар уни мажлислар, кенгашлар ва бошқа тадбирлар тўғрисида олдиндан хабардор қилишга, стенограммалар, протоколлар ва бошқа ҳужжатлар билан таъминлашга мажбурдир.

32-модда. **Журналистнинг бурчлари**

Журналист қуйидагиларни қилишга мажбур:

1) ўзи меҳнат муносабатлари ўрнатган оммавий ахборот воситаси режаларини амалга оширишга, редакция Низомига амал қилишга;

2) ўзи хабар қилаётган ахборотнинг тўғрилигини текширишга;

3) ахборотни берган шахсларнинг, агар бундай ахборот биринчи марта эълон қилинаётган бўлса, унинг муаллифини кўрсатиш тўғрисидаги илтимосини қондиришга;

4) муҳаррир (бош муҳаррир) ёки редакция берган топшириқ қонунни бузиш билан боғлиқ бўлса, бундай топшириқни бажаришдан бош тортишга;

5) фуқароларнинг ҳуқуқларини, қонуний манфаатларини, миллий қадр-қимматини, ташкилотларнинг ҳуқуқларини ва қонуний манфаатларини ҳурмат қилишга.

Журналист ушбу Қонундан келиб чиқадиган ўзга бурчларни ҳам бажаради.

VI БОБ. ОММАВИЙ АХБОРОТ СОҲАСИДА ХАЛҚАРО ҲАМКОРЛИК

33-модда. **Халқаро шартномалар ва битимлар**

Оммавий ахборот воситалари соҳасида халқаро ҳамкорлик ССР Иттифоқи ва иттифоқдош жумҳуриятлар тузган халқаро шартномалар асосида амалга оширилади.

Агар СССРнинг халқаро шартномасида ушбу Қонундагидан ўзгача қоидалар белгиланган бўлса, халқаро шартнома қоидалари қўлланилади.

Оммавий ахборот воситалари, журналистларнинг касб ташкилотлари, ўзга ижодий уюшмалар оммавий ахборот соҳасида халқаро ҳамкорликда иштирок этадилар ва шу мақсадда хорижий фуқаролар ва ташкилотлар билан битим тузишлари мумкин.

СССР фуқаролари хорижий манбалар, жумладан, бевосита телевизион кўрсатувлар, радиоэшиттириш ва матбуот орқали ахборот олиш ҳуқуқига эгадирлар.

34-модда. **Хорижий оммавий ахборот воситалари вакилларининг, чет давлатларнинг СССРдаги дипломатия ва бошқа ваколатхоналарининг фаолияти**

СССРга вакил қилиб юборилган хорижий мухбирлар ҳамда чет эл оммавий ахборот воситалари бошқа вакилларининг ҳуқуқий аҳволи ва касб билан боғлиқ фаолияти, шунингдек, чет давлатларнинг СССРдаги дипломатия, консуллик ва бошқа расмий ваколатхоналарининг ахборот билан боғлиқ фаолияти ССР Иттифоқи ва иттифоқдош жумҳуриятларнинг қонунлари, ССР Иттифоқи ва иттифоқдош жумҳуриятларнинг тегишли халқаро шартномалари билан тартибга солинади.

VII БОБ. МАТБУОТ ВА БОШҚА ОММАВИЙ АХБОРОТ ВОСИТАЛАРИ ТЎҒРИСИДАГИ ҚОНУНЛАРНИ БУЗГАНЛИК УЧУН ЖАВОБГАРЛИК

35-модда. **Матбуот ва бошқа оммавий ахборот воситалари тўғрисидаги қонунларни бузганлик учун жавобгарлик асослари**

Сўз эркинлигини суиистеъмол қилиш, ҳақиқатга тўғри келмайдиган, фуқаронинг ёки ташкилотнинг шанига ҳамда қадр-қимматига доғ туширадиган маълумотларни тарқатиш, журналистларнинг судга таъсир ўтказиши ССР Иттифоқи ва иттифоқдош жумҳуриятларнинг қонунларига мувофиқ жиноий, маъмурий ёки ўзга жавобгарликка сабаб бўлади.

ССР Иттифоқи ва иттифоқдош жумҳуриятларнинг қонунларида матбуот ва бошқа оммавий ахборот воситалари тўғрисидаги қонунларни бошқа тарзда бузганлик учун ҳам жавобгарлик белгилаб қўйилиши мумкин.

Матбуот ва оммавий ахборот воситалари тўғрисидаги Қонунни бузганлик учун бунга айбдор бўлган давлат ва жамоат идораларининг мансабдор шахслари, шунингдек, оммавий ахборот воситасининг редакцияси, муҳаррири (бош муҳаррири), тарқатилган хабарлар ва материалларнинг муаллифлари жавобгар бўладилар.

36-модда. **Оммавий ахборот воситалари фаолиятига аралашишга йўл қўйилмаслиги**

Давлат ва жамоат идораларининг мансабдор шахслари томонидан журналистларнинг касби билан боғлиқ қонуний фаолиятини амалга оширишларига тўсқинлик қилиш, журналистларни ахборотни тарқатишга ёки тарқатишдан воз кечишга мажбур этиш жиноий жавобгарликка сабаб бўлади ва беш юз сўмгача жарима билан жазоланади.

37-модда. **Оммавий ахборотни ғайриқонуний тайёрлаганлик ва тарқатганлик учун жавобгарлик**

Оммавий ахборот воситасини ушбу Қонунга мувофиқ рўйхатга олмай туриб ёки нашрни тўхтатиш тўғрисидаги қарордан кейин унинг маҳсулотларини тайёрлаш ва тарқатиш беш юз сўмгача жарима тарзида маъмурий жавобгарликка сабаб бўлади, жарима халқ судьяси томонидан солиниб, матбаа ёки ўзга маҳсулот тиражи тортиб олинади.

Ушбу модданинг биринчи қисмида кўзда тутилган қонунбузарлик бир йил давомида такроран содир этилган тақдирда жиноий жавобгарликка сабаб бўлади ва минг сўмгача жарима солинади, ахборотни тайёрлаш ва тарқатиш учун фойдаланиладиган ва айбдорга тегишли бўлган техника воситалари мусодара қилинади ёки айбдор мусодарасиз жазоланади.

38-модда. **Ҳақиқатга тўғри келмайдиган маълумотларни тарқатганлик учун жавобгарликдан халос қилиш ҳоллари**

Муҳаррир (бош муҳаррир), шунингдек, журналист оммавий ахборот воситасида ҳақиқатга тўғри келмайдиган материаллар тарқатилганлиги учун қуйидаги ҳолларда жавобгар бўлмайдилар:

1) агар бу маълумотлар расмий хабарларда келтирилган бўлса;

2) агар улар ахборот агентликларидан ёки давлат ва жамоат идоралари матбуот хизматидан олинган бўлса;

3) агар улар халқ депутатларининг Советларнинг съездлари ва сессияларидаги, делегатларнинг жамоат бирлашмалари съездлари, конференциялари, пленумларидаги нутқларининг, шунингдек, давлат ва жамоат идоралари мансабдор шахслари расмий нутқларининг сўзма-сўз такрорланишидан иборат бўлса;

4) агар улар олдиндан ёзилмай эфирга берилган муаллиф нутқларида ёки ушбу Қонунга мувофиқ таҳрир қилинмайдиган матнларда келтирилган бўлса.

39-модда. **Етказилган маънавий зарарнинг ўрнини қоплаш**

Оммавий ахборот воситаси ҳақиқатга тўғри келмайдиган, фуқаронинг шани ва қадр-қимматига доғ туширадиган ёки унга мулк билан боғлиқ бўлмаган зарар етказадиган маълумотни тарқатиши натижасида етказилган маънавий (мулк билан боғлиқ бўлмаган) зарар суд қарорига мувофиқ оммавий ахборот воситаси, шунингдек, айбдор мансабдор шахслар ва фуқаролар томонидан қопланади. Маънавий (мулк билан боғлиқ бўлмаган) зарарни пул билан қоплаш миқдорини суд белгилайди.

Совет Социалистик Республикалари Иттифоқи Президенти М. ГОРБАЧЕВ.

Москва, Кремль. 1990 йил 12 июнь.

СССР Олий Советининг қарори

«МАТБУОТ ВА БОШҚА ОММАВИЙ АХБОРОТ ВОСИТАЛАРИ ТЎҒРИСИДА»ГИ СССР ҚОНУНИНИ КУЧГА КИРИТИШ ҲАҚИДА

СССР Олий Совети «Матбуот ва бошқа оммавий ахборот воситалари тўғрисида»ги СССР Қонуни қабул қилинганлиги муносабати билан **қарор қилади:**

1. «Матбуот ва бошқа оммавий ахборот воситалари тўғрисида»ги СССР Қонуни 1990 йил 1 августдан кучга киритилсин.

2. Мазкур Қонуннинг 8 ва 9-моддаларида кўзда тутилган оммавий ахборот воситаларини рўйхатга олиш тўғрисидаги қоидалар ушбу Қонун кучга киритилгунга қадар тузилган оммавий ахборот воситаларига нисбатан қўлланилиши белгилаб қўйилсин. Ушбу оммавий ахборот воситалари 1991 йил 1 январгача муддатда рўйхатдан ўтказилиши керак. Бунда оммавий ахборот воситалари ушбу Қонуннинг 11-моддасида кўзда тутилган асосларга мувофиқ рўйхатдан ўтказилмайди.

3. СССР Министрлар Совети:

1990 йил 1 августга қадар Умумиттифоқ муштарийларига мўлжалланган оммавий ахборот воситаларини рўйхатга олувчи органлар доирасини, шунингдек, тегишли оммавий ахборот воситалари рўйхатга олинганлиги тўғрисида гувоҳнома бериш учун йиғим ундириш тартибини ва унинг миқдорини белгилаб қўйсин;

1990 йил давомида:

Давлат сири ва ўзга сирларни сақлаш, айрим оммавий ахборот воситалари, шу жумладан, телевидение ва радио фаолияти масалаларини тартибга солувчи қонунлар лойиҳаларини тайёрласин ва СССР Олий Советига тақдим этсин;

Ноширлик фаолиятини такомиллаштириш масаларига доир таклифларни СССР Олий Советига киритсин; матбаа маҳсулотларини чиқариш ва нашр этишни моддий-техник таъминлаш ҳамда муштарийлар манфаатларини ҳимоя қилишнинг қўшимча чораларини ишлаб чиқсин;

СССР ҳукумати қарорларини «Матбуот ва бошқа оммавий ахборот воситалари тўғрисида»ги СССР Қонунига мослаштирсин.

4. СССР Олий Совети ошкоралик, фуқароларнинг ҳуқуқлари, ариза ва шикоятлари масалалари комитети, СССР Олий Советининг фан, халқ таълими, маданият ва тарбия комитети фуқароларнинг ахборотга доир ҳуқуқларини тартибга солувчи қонун лойиҳасини тайёрласин ва 1991 йил 1 январга қадар СССР Олий Советига тақдим этсин.

5. Иттифоқдош ва автоном республикаларнинг Олий Советлари иттифоқдош ва автоном республикалар қонунларини «Матбуот ва бошқа оммавий ахборот воситалари тўғрисида»ги СССР Қонунига мувофиқлаштирсинлар.

СССР Олий Советининг Раиси А. ЛУКЬЯНОВ.

Москва, Кремль. 1990 йил 12 июнь.

ЛОЙИҲА

Совет Социалистик Республикалари Иттифоқи Қонуни

ЯККА МЕҲНАТ НИЗОЛАРИНИ ҲАЛ ЭТИШ ТАРТИБИ ВА ФУҚАРОЛАРНИНГ МЕҲНАТ ҲУҚУҚЛАРИНИ СУД ЙЎЛИ БИЛАН МУҲОФАЗА ҚИЛИШНИ КЕНГАЙТИРИШ ТЎҒРИСИДА

Совет Социалистик Республикалари Иттифоқи Олий Совети фуқароларнинг меҳнат ҳуқуқларини суд йўли билан муҳофаза қилишни кенгайтириш, меҳнат низолари бўйсуниш тартибида кўриб чиқиладиган ходимлар тоифалари рўйхатини тугатиш мақсадида **қарор қилади:**

I. УМУМИЙ ҚОИДАЛАР

1-модда. Ушбу Қонун меҳнат тўғрисидаги амалдаги норматив ҳужжатларни, коллектив шартномани, шунингдек меҳнат тўғрисидаги бошқа битимларни қўлланиш масалалари юзасидан корхона, муассаса, ташкилот ходимлари билан маъмурият ўртасида вужудга келадиган якка меҳнат низоларини ҳал қилиш тартибини белгилаб беради.

Ходимга янги шароит яратиб бериш ёки мавжуд меҳнат шароитларини ўзгартиришга доир якка низоларни корхона, муассаса, ташкилот маъмурияти, касаба уюшмаси комитети ва меҳнат жамоаси кенгаши ўзларига берилган ҳуқуқлар доирасида кўриб чиқадилар.

2-модда. Меҳнат низолари:

1) корхоналарда, муассасаларда, ташкилотларда меҳнат жамоалари сайлаб қўядиган меҳнат низоларини кўриб чиқувчи комиссиялар томонидан;

2) корхона, муассаса, ташкилотлар касаба уюшмаси комитетлари (касаба уюшмаси цех комитети) томонидан;

3) район (шаҳар) халқ судлари томонидан кўриб чиқилади.

ССР Иттифоқи, иттифоқдош ва автоном республикалар давлат ҳокимияти ва бошқаруви олий органлари сайлаб қўядиган, тасдиқлайдиган ёки тайинлайдиган раҳбар ходимларнинг ишдан бўшатиш, ишдан бўшатиш вақти ва сабаби тарихини ўзгартириш, бошқа ишга ўтказиш, мажбуран ишга чиқолмаган вақт учун ёки кам ҳақ тўланадиган ишни бажарганлик учун ҳақ тўлаш ҳамда интизомий жазо бериш масалаларига доир меҳнат низолари юқори органлар томонидан кўриб чиқилади. Мазкур ходимлар ўз ҳуқуқлари бузилганлигини билган ёки билиши лозим бўлган кундан бошлаб уч ой муддат ичида меҳнат низосини кўриб чиқиш тўғрисидаги ариза билан юқори идорага мурожаат қилишга ҳақлидирлар. Ходимнинг аризаси бир ой муддатда кўриб чиқилиши керак.

Ушбу Қонунда белгилаб қўйилган меҳнат низоларини кўриб чиқиш тартиби сайлаб қўйилган ходимларга — уларни сайлаган органларнинг қарорига мувофиқ вазифасидан муддатидан олдин бўшатиладиган ходимларга, шунингдек прокурорларга, уларнинг ўринбосарлари, ёрдамчиларига ва прокуратура терговчиларига нисбатан қўлланилмайди.

II. МЕҲНАТ НИЗОЛАРИНИ КЎРИБ ЧИҚУВЧИ КОМИССИЯНИ ТУЗИШ ВА УНИНГ ИШ ТАРТИБИ

3-модда. Камида 15 киши ишлайдиган корхона, муассаса, ташкилот меҳнат жамоаси умумий йиғилиши (конференцияси) меҳнат низоларини кўриб чиқувчи комиссияни тузади.

Умумий йиғилиш (конференция)да ҳозир бўлганларнинг ярмидан кўпроғи ёқлаб овоз берган ва кўпчилик овоз олган номзодлар комиссия таркибига сайланган ҳисобланадилар.

Комиссияни сайлаш тартибини, сонини ва таркибини, ваколат муддатини корхона, муассаса, ташкилот меҳнат жамоаси умумий йиғилиши (конференцияси) белгилаб беради.

Меҳнат низоларини кўриб чиқувчи комиссия ўз таркибидан комиссия раисини, раис ўринбосарларини ва комиссия котибини сайлайди.

4-модда. Корхона, муассаса ва ташкилот меҳнат жамоасининг умумий йиғилиши (конференцияси) қарорига мувофиқ цехларда ва бошқа шунга ўхшаш бўлинмаларда меҳнат низоларини кўриб чиқувчи комиссиялар тузилиши мумкин. Бу комиссиялар бўлинмалар жамоаси томонидан сайланади ҳамда корхоналар, муассасалар, ташкилотларнинг меҳнат низоларини кўриб чиқувчи комиссиялари ишлайдиган асосларда иш олиб борадилар.

Бўлинмаларнинг меҳнат низоларини кўриб чиқувчи комиссияларда фақат ана шу бўлинмалар ҳуқуқлари доирасидаги меҳнат низолари кўриб чиқилиши мумкин.

5-модда. Меҳнат низоларини кўриб чиқувчи комиссия ушбу Қонунга мувофиқ ва бошқа Қонун ҳужжатларига мувофиқ кўриб чиқишнинг бошқа тартиби белгиланган масалаларга доир низолардан ташқари, корхоналарда, муассасаларда, ташкилотларда юз берадиган меҳнат низоларини кўриб чиқувчи мажбурий бошланғич органдир.

6-модда. Ходимлар ўз ҳуқуқлари бузилганлигини билган ёки билиши лозим бўлган кундан бошлаб уч ой муддатда меҳнат низоларини кўриб чиқувчи комиссияга мурожаат қилишлари мумкин.

Узрли сабабларга кўра белгиланган муддат ўтказиб юборилган тақдирда меҳнат низоларини кўриб чиқувчи комиссия бу муддатни тиклаши мумкин.

7-модда. Ходимнинг комиссияга тушган аризаси албатта рўйхатдан ўтказилиши шарт.

Корхона, муассаса, ташкилот маъмурияти меҳнат низоларини кўриб чиқувчи комиссияни ташкилий, техникавий жиҳатдан таъминлайди.

8-модда. Меҳнат низоларини кўриб чиқувчи комиссия меҳнат низосини ариза берилган кундан бошлаб ўн кун муддат ичида кўриб чиқишга мажбур. Барча низолар ариза берган ходим, корхона, муассаса, ташкилот маъмуриятининг, касаба уюшмаси комитетининг вакиллари иштирокида кўриб чиқилиши керак.

Ходимнинг ёзма аризасига мувофиқ низони сиртдан кўриб чиқишга йўл қўйилади.

Ходим комиссия мажлисига келмаган тақдирда аризани кўриб чиқиш навбатдаги мажлисга қолдирилади. Ходим узрсиз сабабларга кўра иккинчи марта келмаган тақдирда комиссия ушбу аризани кўриб чиқишдан олиб ташлаш тўғрисида қарор чиқариши мумкин, лекин бу ходимни яна ариза бериш ҳуқуқидан маҳрум этмайди.

9-модда. Меҳнат низоларини кўриб чиқувчи комиссия мажлисга гувоҳларни чақиришга, мутахассисларни таклиф қилишига ҳақлидир. Комиссиянинг талаби билан корхона, муассаса, ташкилот маъмурияти зарур ҳисоб-китоблар ва ҳужжатларни тақдим этишга мажбур.

10-модда. Меҳнат низоларини кўриб чиқувчи комиссия мажлиси, агар унда комиссия таркибига сайланган аъзоларнинг ярмидан кўпроғи иштирок этаётган бўлса, ҳақиқий, деб ҳисобланади.

Манфаатдор ходим ва маъмурият комиссиянинг ҳар бир аъзосини сабабларини кўрсатиб рад этиш ҳуқуқига эгадир. Рад этиш тўғрисидаги масала мажлисда ҳозир бўлган комиссия аъзоларининг кўпчилик овози билан ҳал қилинади.

11-модда. Меҳнат низоларини кўриб чиқувчи комиссия мажлисда ҳозир бўлганлар кўпчиликнинг овози билан қарор қабул қилади.

Комиссия мажлисида протокол олиб борилади ва уни раис ҳамда котиб имзолайди.

Комиссия мажлиси протоколининг нусхаси 3 кун муддат ичида касаба уюшмаси комитетига ҳамда корхона, муассаса, ташкилот маъмуриятига, ходимга эса ўша муддатда протоколдан кўчирма топширилади. Комиссиянинг қарори протокол асосида расмийлаштирилади, унда:

корхона муассаса, ташкилотнинг тўла номи, комиссияга мурожаат қилган ходимнинг фамилияси, исми ва отасининг исми, комиссияга мурожаат қилган вақти ва низони кўриб чиқиш вақти, низонинг моҳияти, комиссия аъзоларининг, мажлисда ҳозир бўлган маъмурият ва касаба уюшмаси комитети (касаба уюшмасининг цех комитети) вакилларининг фамилиялари, овоз бериш натижалари ҳамда комиссиянинг қарори сабаблари кўрсатилади.

12-модда. Меҳнат низоларини кўриб чиқувчи комиссиянинг қарори устидан манфаатдор ходим ёки маъмурият ўз хоҳишига кўра, корхона, муассаса, ташкилот касаба уюшмаси комитетига (касаба уюшмаси цех комитетига) ёки халқ судига комиссия мажлиси протоколидан кўчирма ёҳуд унинг нусхаси топширилган кундан бошлаб ўн кун муддат ичида шикоят қилишга ҳақлидир. Мазкур муддатни ўтказиб юбориш аризани қабул қилишни рад этиш учун асос бўлолмайди. Корхона, муассаса, ташкилот касаба уюшмасининг комитети (касаба уюшмаси цех комитети), шунингдек халқ суди муддатни ўтказиб юбориш сабабларини узрли деб топиб, ана шу муддатни тиклаши ва низонинг моҳиятини кўриб чиқиши мумкин.

III. КОРХОНАЛАР, МУАССАСАЛАР, ТАШКИЛОТЛАР ҚАСАБА УЮШМАСИ КОМИТЕТЛАРИ ТОМОНИДАН МЕҲНАТ НИЗОЛАРИНИ КЎРИБ ЧИҚИШ

13-модда. Корхона, муассаса, ташкилот касаба уюшмаси комитети (касаба уюшмаси цех комитети) меҳнат низоларини кўриб чиқувчи комиссия қарорига қўшилмаган ходим ёки маъмуриятнинг аризасига мувофиқ меҳнат низоларини кўриб чиқади.

14-модда. Касаба уюшмаси комитетига район касаба уюшмаси комитети ҳуқуқи берилган корхона, муассаса ва ташкилотда корхона, муассаса, ташкилот комиссиясида кўриб чиқилган меҳнат низолари корхона, муассаса, ташкилот касаба уюшмаси комитети ҳайъати томонидан ҳал қилинади.

15-модда. Корхона, муассаса, ташкилот касаба уюшмаси комитети (касаба уюшмаси цех комитети) меҳнат низоларини кўриб чиқувчи комиссиянинг қарорига қўшилмаган ходимнинг ёки корхона, муассаса, ташкилот маъмуриятининг аризасини кўриб чиқиш чоғида низонинг моҳияти юзасидан қарор чиқаради.

Корхона, муассаса, ташкилот касаба уюшмаси комитети (касаба уюшмаси цех комитети) ўз ташаббуси билан ёки прокурорнинг норозилиги юзасидан, агар меҳнат низоларини кўриб чиқувчи комиссия қонунга зид қарор қабул қилган бўлса, меҳнат низосини ўзи кўриб чиқиш учун қабул қилиши мумкин.

16-модда. Корхона, муассаса, ташкилот касаба уюшмаси комитети (касаба уюшмаси цех комитети) меҳнат низосига доир аризани (норозиликни) ариза тушган кундан бошлаб ўн кун муддат ичида кўриб чиқиши шарт.

Меҳнат низосига доир аризани (норозиликни) корхона, муассаса, ташкилот касаба уюшмаси комитети (касаба уюшмаси цех комитети) ушбу Қонуннинг 8, 9 ва 10-моддаларида кўзда тутилган тартибга риоя қилган ҳолда кўриб чиқади. Касаба уюшмаси комитети (касаба уюшмаси цех комитети) қарори меҳнат низоларини кўриб чиқувчи комиссия қарорларига қўйиладиган талабларга (ушбу Қонуннинг 11-моддаси) мос бўлиши керак.

Қарор корхона, муассаса, ташкилот (бўлинма) маъмуриятига ва манфаатдор ходимга уч кун муддат ичида топширилади.

IV. МЕҲНАТ НИЗОЛАРИНИ КЎРИБ ЧИҚУВЧИ КОМИССИЯ ҚАРОРИНИ ҲАМДА КОРХОНА, МУАССАСА, ТАШКИЛОТ ҚАСАБА УЮШМАСИ КОМИТЕТИ ҚАРОРИНИ ИЖРО ЭТИШ ТАРТИБИ

17-модда. Меҳнат низоларини кўриб чиқувчи комиссия қарори ҳамда корхона, муассаса, ташкилот касаба уюшмаси комитети (касаба уюшмаси цех комитети)нинг меҳнат низоларига доир қарори корхона, муассаса, ташкилот маъмурияти томонидан, агар қарорда ижро этишнинг бошқа муддати кўрсатилмаган бўлса, қарор қабул қилинган кундан бошлаб ўн кун муддат ичида ижро этилиши шарт.

18-модда. Меҳнат низоларини кўриб чиқувчи комиссия қарорини корхона, муассаса, ташкилот маъмурияти белгиланган муддатда бажармаган тақдирда корхона, муассаса, ташкилот касаба уюшмаси комитети (касаба уюшмаси цех комитети) ходимга ижро варақаси кучига эга бўлган гувоҳнома беради.

Агар корхона, муассаса, ташкилот маъмурияти корхона, муассаса, ташкилот касаба уюшмаси комитети (касаба уюшмаси цех комитети) меҳнат низоси юзасидан қарор чиқарган қарорни белгиланган муддатда бажармаса, бундай ҳолда ҳам ходимга гувоҳнома берилади.

Гувоҳномада: меҳнат низоси юзасидан қарор чиқарган ёки қарор қабул қилган органнинг номи, қарор қабул қилинган ва гувоҳнома берилган вақт, ходимнинг фамилияси, исми ва отасининг исми, баҳс моҳиятига доир қарор кўрсатилади. Гувоҳнома корхона, муассаса, ташкилот касаба уюшмаси комитети раисининг имзоси ҳамда касаба уюшмаси комитетининг муҳри (тегишли ҳолларда — юқори касаба уюшмаси органининг муҳри) билан тасдиқланади.

Башарти ходим ёки корхона, муассаса, ташкилот маъмурияти меҳнат низосини ҳал этиш тўғрисидаги ариза билан касаба уюшмаси комитетига ёки район (шаҳар) халқ судига мурожаат қилган бўлса гувоҳнома берилмайди.

19-модда. Корхона, муассаса, ташкилот томонидан берилган ва уч ой муддатдан кечиктирмай район (шаҳар) халқ судига кўрсатилган гувоҳнома асосида суд ижрочиси меҳнат низоларини ҳал қилувчи комиссия қарорини ёки касаба уюшмаси комитети қарорини мажбурий тартибда ижро эттиради.

Агар ходим белгилаб қўйилган уч ойлик муддатни узрли сабабларга кўра ўтказиб юборса, гувоҳнома берган корхона, муассаса, ташкилот касаба уюшмаси комитети ана шу муддатни тиклаш тўғрисида қарор чиқариши мумкин.

V. РАЙОН (ШАҲАР) ХАЛҚ СУДЛАРИДА МЕҲНАТ НИЗОЛАРИНИ КЎРИБ ЧИҚИШ

20-модда. Район (шаҳар) халқ судларида меҳнат низолари:

а) ходимлар ёки маъмурият меҳнат низоларини кўриб чиқувчи комиссия қарорига ёки корхона, муассаса, ташкилот касаба уюшмаси комитети (касаба уюшмаси цех комитети) қарорига рози бўлмаган тақдирда уларнинг аризасига биноан;

б) агар меҳнат низоларини кўриб чиқувчи комиссиянинг қарори ёки корхона, муассаса, ташкилот касаба уюшмаси комитети (касаба уюшмаси цех комитети) қарори қонунларга зид бўлса, прокурорнинг норозилигига биноан кўриб чиқилади.

21-модда. Бевосита район (шаҳар) халқ судларида меҳнат низолари:

а) меҳнат низоларини кўриб чиқувчи комиссиялар сайланмайдиган корхоналар, муассасалар, ташкилотлар ходимларининг аризасига биноан;

б) меҳнат шартномасини тўхтатиш асосларидан қатъи назар, ишга тиклаш тўғрисидаги, ишдан бўшатиш вақтини ва сабаблари таърифини ўзгартириш ҳақидаги (ушбу Қонуннинг 2-моддаси иккинчи ва учинчи қисмларида кўрсатилган ходимларнинг низоларидан ташқари), шунингдек мажбурий прогул ёки кам ҳақ тўланадиган ишни бажарганлик учун ҳақ тўлаш тўғрисида ходимларнинг аризаларига биноан;

в) маъмуриятнинг ходим корхонага, муассасага, ташкилотга етказган зарарни тўлаши ҳақидаги аризасига биноан;

г) ходимларнинг амалдаги қонунларга мувофиқ маъмурият корхона, муассаса, ташкилот касаба уюшмаси комитети (касаба уюшмаси цех комитети) билан келишган ҳолда ёки биргаликда уларнинг ўзларига берилган ҳуқуқлари доирасида дастлабки тарзда ҳал қилинган меҳнат қонунларини қўлланиш масаласига доир аризаларига биноан кўриб чиқилади.

Шунингдек бевосита район (шаҳар) халқ судларида ишга қабул қилишдан бош тортиш тўғрисидаги меҳнат низолари:

а) бошқа корхона, муассаса, ташкилотдан ишга ўтказиш тартибида таклиф қилинган ходимларнинг аризасига биноан;

б) олий ёки ўрта махсус ўқув юртини битирган ёш мутахассисларнинг, шунингдек ҳунар-техника билим юртини битирган ҳамда белгиланган тартибда мазкур корхонага, муассасага, ташкилотга ишга юборилган шахсларнинг аризасига биноан;

в) корхона, муассаса, ташкилот маъмурияти Қонунга мувофиқ меҳнат шартномаси тузишга мажбур бўлган бошқа шахсларнинг аризасига биноан кўриб чиқади.

22-модда. Ходим ўз ҳуқуқи бузилганини билган ёки билиши мумкин бўлган кундан бошлаб уч ой муддат ичида бевосита район (шаҳар) халқ судида меҳнат низосини ҳал қилиш тўғрисида ариза билан мурожаат қилади, ишдан бўшатиш хусусида эса ишдан бўшатиш тўғрисидаги буйруқ қўлига берилган кундан бошлаб бир ой муддатда ариза билан мурожаат қилинади.

VI. ИШДАН БЎШАТИШ ВА БОШҚА ИШГА ЎТКАЗИШГА ДОИР НИЗОЛАР ЮЗАСИДАН ҚАРОР ЧИҚАРИШ ВА ИЖРО ЭТИШ

24-модда. Ходим қонуний асос бўлмаган ҳолда ишдан бўшатилган ёки ғайриқонуний равишда бошқа ишга ўтказилган тақдирда меҳнат низосини кўриб чиқувчи орган томонидан олдинги ишида тикланиши лозим.

Меҳнат низосини кўриб чиқаётган орган ишга тиклаш тўғрисида қарор чиқараётган пайтда бир вақтнинг ўзида ходимга мажбурий прогул вақти учун ўртача иш ҳақини ёки кам ҳақ тўланадиган ишни бажарган давридаги иш ҳақи тафовутини (бу давр уч ойдан ошмаслиги керак) тўлаш ҳақида қарор қабул қилади.

Ишдан бўшатиш сабабининг таърифи нотўғри ёки амалдаги қонунга мувофиқ эмас, деб топилган тақдирда меҳнат низосини кўриб чиқаётган орган уни ўзгартиришга ва қарорда ишдан бўшатиш сабабини амалдаги Қонун тарифига тўла мувофиқ равишда ва қонуннинг тегишли моддасини (бандини) кўрсатишга мажбур. Агар меҳнат дафтарчасидаги ишдан бўшатиш сабабининг нотўғри тарифи ходимнинг ишга киришига тўсқинлик қилган бўлса, меҳнат низосини кўриб чиқаётган орган бир вақтнинг ўзида мажбурий прогул вақти учун унга ўртача иш ҳақини тўлаш тўғрисида (лекин бу вақт уч ойдан ошмаслиги керак) қарор қабул қилади.

25-модда. Ғайриқонуний асосда ишдан бўшатилган ёки бошқа ишга ўтказилган ходимни ишга тиклаш тўғрисида меҳнат низоларини кўриб чиқувчи орган томонидан қабул қилинган қарор дарҳол ижро этилиши лозим.

Корхона, муассаса, ташкилот маъмурияти ғайриқонуний асосда ишдан бўшатилган ёки бошқа ишга ўтказилган ходимни ишга тиклаш тўғрисидаги суд қарор ижросини кечиктирган тақдирда ходимни ишга тиклаш тўғрисида қарор қабул қилган суд унга кечиктирилган вақт учун ўртача иш ҳақини ёки иш ҳақидаги тафовутни тўлаш тўғрисида ажрим чиқаради.

Юқори органнинг тегишли қарори ижроси кечиктирилган тақдирда кечиктирилган вақт учун ўртача иш ҳақини ёки иш ҳақидаги тафовутни тўлаш тўғрисидаги қарорни шу орган қабул қилади.

26-модда. Ходимга мажбурий прогул вақти учун ўртача иш ҳақини ёки кам ҳақ тўланадиган ишни бажарганлик даври учун иш ҳақидаги тафовутни тўлаш (ушбу Қонуннинг 24-моддаси) тўғрисидаги талаблардан ташқари пул талаб қилиш масалалари билан боғлиқ меҳнат низоларини кўриб чиқиш чоғида низони кўриб чиқаётган орган ходимга унга тегишли бўлган пулни кўпи билан уч йил учун тўлаш ҳақида қарор чиқаришга ҳақлидир.

СССР Олий Советининг қарори

«ЯККА МЕҲНАТ НИЗОЛАРИНИ ҲАЛ ҚИЛИШ ТАРТИБИ ВА ФУҚАРОЛАРНИНГ МЕҲНАТ ҲУҚУҚЛАРИНИ СУД ЙЎЛИ БИЛАН ҲИМОЯ ҚИЛИШНИ КЕНГАЙТИРИШ ТЎҒРИСИДА»ГИ ҚОНУН ҲАМДА ССР ИТТИФОҚИНИНГ МЕҲНАТ ТЎҒРИСИДАГИ ҚОНУН ҲУЖЖАТЛАРИГА ЎЗГАРТИШ ВА ҚУШИМЧАЛАР КИРИТИШ ТЎҒРИСИДАГИ ҚОНУН ЛОЙИҲАЛАРИ ҲАҚИДА

СССР Олий Совети **қарор қилади:**

1. Якка меҳнат низоларини ҳал қилиш тартиби ва фуқароларнинг меҳнат ҳуқуқларини суд йўли билан ҳимоя қилишни кенгайтириш тўғрисидаги Қонун ҳамда СССР Иттифоқининг Меҳнат тўғрисидаги Қонун ҳужжатларига ўзгартиш ва қўшимчалар киритиш тўғрисидаги Қонун лойиҳалари биринчи муҳокамада маъқуллансин.

2. СССР Олий Совети қонунчилик комитети ва Иттифоқ Совети меҳнат, нарх ва ижтимоий сиёсат масалалари комиссиясининг СССР Министрлар Совети билан ВЦСПС СССР Олий Советига тақдим этган қонун лойиҳалари асосида улар ишлаб чиққан қонун лойиҳаларини меҳнат жамоаларида муҳокама қилиш учун матбуотда эълон қилиш тўғрисидаги таклифи маъқуллансин.

3. СССР Министрлар Совети билан ВЦСПС меҳнат жамоаларида қонунларнинг лойиҳаларини муҳокама қилиш чоғида тушган таклифларни умумлаштирсинлар ҳамда материалларни СССР Олий Советининг Қонунчилик комитетига ва Иттифоқ Советининг Меҳнат, нарх ва ижтимоий сиёсат масалалари комиссиясига 1990 йил 1 октябрга қадар топширсинлар.

4. СССР Министрлар Совети билан ВЦСПС корхоналар, муассасалар, ташкилотлар раҳбар ходимларининг интизомий масъулияти тўғрисидаги Қонун лойиҳасини ишлаб чиқиб, СССР Олий Совети муҳокамасига 1990 йил 1 октябрга қадар тақдим этсинлар, бунда ана шу раҳбар ходимлар меҳнат ҳуқуқларини суд йўли билан ҳимоя қилишни таъминлашни кўзда тутсинлар.

5. СССР Олий Советининг Қонунчилик комитети ва Иттифоқ Советининг меҳнат, нарх ва ижтимоий сиёсат масалалари комиссияси СССР халқ депутатлари киритган, меҳнат жамоаларида муҳокама қилиш чоғида тушган таклифлар ва мулоҳазаларни ҳисобга олиб қонунларнинг лойиҳаларини пухта ишлаб чиқсинлар ҳамда уларни СССР Олий Совети муҳокамасига тақдим этсинлар.

СССР Олий Советининг Раиси
А. ЛУКЬЯНОВ.

Москва, Кремль.
1990 йил 8 июнь.

Совет Социалистик Республикалари Иттифоқининг Қонуни

ССР Иттифоқи ва иттифоқдош республикалар фуқаролик Қонуни асосларига баъзи ўзгартишлар киритиш тўғрисида

Совет Социалистик Республикалари Иттифоқи Олий Совети **қарор қилади:**

«Матбуот ва бошқа оммавий ахборот воситалари тўғрисида» СССР Қонуни қабул қилинганлиги муносабати билан 1961 йил 8 декабрда қабул қилинган СССР Қонуни билан (СССР Олий Советининг ахборотномаси, 1961 йил, 50-сон, 525-модда; 1981 йил 44-сон, 1184-модда) тасдиқланган ССР Иттифоқи ва иттифоқдош республикалар фуқаролик Қонуни асосларига ўзгартиш киритилиб, 7-модда қуйидаги таҳрирда баён қилинсин:

«7-модда. Фуқаролар шани ва қадр-қимматини ҳимоя қилиш

Фуқаро ёки ташкилот ўзининг шани ва қадр-қимматига доғ туширувчи маълумотларни, агар бундай маълумотларни тарқатганлар улар ҳақиқатга мос эканлигини исботлаб бермасалар, рад этишни суд орқали талаб қилишга ҳақлидир.

Агар ҳақиқатга мос бўлмаган ва фуқаро ёки ташкилотнинг шани ва қадр-қимматига доғ туширувчи маълумотлар оммавий ахборот воситаларида тарқатилган бўлса, худди шу оммавий ахборот воситаларида рад этилиши лозим.

Агар ҳақиқатга тўғри келмайдиган, фуқаронинг шани ва қадр-қимматига доғ туширувчи маълумотлар ташкилотдан келган ҳужжатда мавжуд бўлса, бундай ҳужжат алмаштирилиши лозим.

Доғ туширувчи маълумотларни рад этиш тартибига ўзга ҳолларда суд белгилаб беради.

Оммавий ахборот воситаларида ўз ҳуқуқлари ва қонуний манфаатларини камситувчи маълумотлар эълон қилинган фуқаро ёки ташкилот ўша оммавий ахборот воситасида ўз жавобини эълон қилишга ҳақлидир.

Фуқаро ёки ташкилотнинг оммавий ахборот воситасида раддия ёки жавобни эълон қилиш тўғрисидаги талаби, агар оммавий ахборот органи бундай раддия ёки жавобни эълон қилишдан бош тортган ёҳуд бир ой давомида эълон қилмаган бўлса, бундай ҳолларда суд томонидан кўриб чиқилади.

Агар суд қарори бажарилмаган бўлса, суд тартибни бузувчига жарима солишга ҳақлидир, жарима давлат фойдасига ундирилиб олинади. Жарима фуқаро судлов қонунларида белгилаб қўйилган миқдорда солинади. Жарима тўлаш суд қарорида кўзда тутилган ишни бажариш вазифасидан озод қилмайди».

Совет Социалистик Республикалари Иттифоқи Президенти
М. ГОРБАЧЕВ.

Москва, Кремль. 1990 йил 12 июнь.

Дунё овози

ЯҚИН, ЎРТА ШАРҚ ВА ЖАНУБИ-ШАРҚИЙ ОСИЁ МАМЛАКАТЛАРИДА

ЖИДДИЙ МУАММО

● ҚОҲИРА. «Ақлиларнинг кетиб қолиши» деб аталмиш жараён Миср учун кун сайин жиддий муаммога айланмоқда.

1988 йилнинг ўзида, деб хабар қилади «Ижипшн газетт» рўзномаси расмий статистик маълумотларга асосланиб, жуда юксак илмий малакали 92 нафар мисрлик АҚШга, 25 нафар мутахассис Канадага ва 27 киши Австралияга кетиб қолди.

Мисрлик олимлар ушбу мамлакатларда асосан ядро энергетикаси ва электроника соҳасида ишлайдилар, деб ёзади рўзнома, уларнинг баъзилари эса программавий илмий ишланмаларда етакчи мавқеъга эгадирлар. Улар орасида номлари жаҳонга машҳур олимлар бор. Бу олимлар хорижий мамлакатларда Мисрнинг обрўсини орттиришлари шубҳасиз, лекин уларнинг кетиб қолиши мамлакат учун катта йўқотишдир. Мамлакатда уларни орқага қайтариш учун шу вақтгача ҳеч қандай иш қилинмади, деб ёзади алам билан «Ижипшн газетт» рўзномаси.

ЯНА ҚУРОЛЛИ ТЎҚНАШУВ

● БАЙРУТ. Ливаннинг христианлар яшайдиган ерларида генерал Мишел Аун билан «Ливан кучлари» деб аталган ҳарбий-сиёсий ташкилот отрядлари ўртасида яна қуролли тўқнашув келиб чиқиши натижасида 5 киши ҳалок бўлди, 10 га яқин одам жароҳатланди.

Пойтахтнинг шарқий шўъбасида, шунингдек Шимолий Метида томонлар юзма-юз турган йўл ёқалаб сешанба куни кундузи ва чоршанбага ўтар кечаси тўплардан фойдаланилиб қақшатқич тўқнашувлар авж олиб кетди. Шарқий Байрутнинг бир қанча даҳалари тўпларнинг гумбирлашидан ларзага келди. Кўп ерларда ёнғин чиқди. Уй-жойлар қаттиқ шикастланди, ўнлаб автомобиль яксон қилинди.

БИРОДАРКУШЛИК УРУШИ ДОИРАСИ КЕНГАЙМОҚДА

● ДЕҲЛИ. Бир-бири билан адоват қилаётган Ланка тамиллари гуруҳлари ўртасидаги биродаркушлик уруши Ҳиндистон ҳудудига ўтди.

Сешанба куни кечқурун Мадрас яқинидаги шаҳарчада бир гуруҳ номаълум шахслар илама халқини озод қилиш инқилобий фронт раҳбарлари ҳамда фаоллари тўпланган уйларнинг бирига қуролли ҳужум қилдилар. Натижада 13 киши, шу жумладан илама халқини озод қилиш инқилобий фронтининг бош котиби К. Патманаба ўлдирилди. Ҳиндистон маъмурлари бу жиноятни тергаширишга киришдилар. Ана шу жиноят учун жавобгарлик «Тамил илама» озодлик йўлбарслари»нинг тамил ҳарбийлашган гуруҳларидаги жангарилар зиммасига тушади, деб тахмин қилинмоқда. Улар Ҳиндистон қўшинлари Шри Ланка ҳудудидан олиб чиқиб кетилгач, илама халқини озод қилиш инқилобий фронтига қарши урушни авж олдириб юбориб, ушбу ташкилотнинг кўп аъзоларини Ҳиндистонга кўчиб кетишга мажбур этгандилар.

МУҲОЖИР ЯҲУДИЛАР ТАҚДИРИ

◆ ВАШИНГТОН. Исроилга келаётган совет яҳудийларни босиб олинган араб территорияларига жойлаштирилмайди, деб ваъда берди мамлакат уй-жой қурилиш министри Ариел Шарон.

ЮПИ агентлигининг Қуддусдан хабар қилишича, у яҳудий агентлиги бошқарувчилари кенгашида сўзга чиқиб, СССРдан келган бирорта ҳам муҳожир Иордан дарёсининг ғарбий соҳилига ёки Ғазо секторига жўнатилмаслигини, чунки исроилдагилар «вазиятнинг жиддийлигини тушуниб етаётганликларини» айтди.

А. Шароннинг кутилмаган бу баёнотидан мақсад, деб таъкидлади Эй-Би-Си телекомпаниясининг дикторн, афтидан, «СССРда Исроил совет муҳожирларини босиб олинган территорияларда жойлаштириши муносабати билан вужудга келган хавотирни камайтириш»дан иборатдир.

(ТАСС).

• *Янги шеърлар*

ЖОНЛАР САДАҒА

Аёлни олқаган эркакка таъзим,
Таъзим мардона сўз — адолат учун.
Аёл илтифотга ҳар дам мунтазир,
Таъзим, лутф айлаган жасорат учун.
Ширин сўз эшитгач—чеҳраси очиқ
Юраги пок осмон, бағри кенг олам.
Саховат қўлини туради очиб
Қаддини буколмас не аччиқ алам.
Ҳимматга интизор бўларкан аёл —
Билингким, хуш калом унинг қаноти.
Десангиз: «Сен уйим ёритган ҳилол!»
У шамсга айланар ўша заҳоти.
Ишончу умидинг саробга чўкар,
Ўртага тушса лек бир оғиз ёлғон.
Бахтингни билдирмай чекидан сўкар
Ёлғон — бу қўйнингга қўл солган илон...
Аёлни олқаган эркакка қуллуқ,
Булутни кўнгилдан этар бадарға.
Бу уйда остона ҳамиша қутлуғ,
Ҳазрати Соҳибга жонлар садаға!

АДОЛАТ

Олам-олам бўлибтирки, безовтадир табиат,
Қанча тоғлар сурилдилар, қанча дарё гум бўлди,
Помпейни ҳам ямлади ер, тутдек тўкилди Спитак.
Варахшаю, Афросиёб, юз-кўзига қум тўлди,
Сенк эса не ер ютди, на қирон солди офат,
Ҳеч ўлмадинг
Ҳеч ўлмадинг,
Ҳеч ўлмадинг, Адолат!
Усмон Носир юрагидан юлиб шеъру ватанни
Қузғун мисол қақилладинг саганаси устида.
Не олийлар этагига санчганда тиканингни
Эгилгану лек синмаган жони чайир ҳақиқат
Самандардек қад рослади туғ ҳилпираб дастида,
Аммо бадбахт,
Ҳеч ўлмадинг,
Ҳеч ўлмадинг, Хиёнат!

Ҳа, бугунги Ҳамзаларнинг бор ўз Олчинбеклари,
Дўстлараро дўстни эмас, пайдо қилар рақибни.
Эру-хотин ўртасида шон талаш ҳадиклари,
Не кўргулик, ул ғаюрлик танимаса рафиқни,
Эзгуликмас, ёвузликка тобе яшаркан асаб,
Ҳеч ўлмадинг,
Ҳеч ўлмадинг,
Ҳеч ўлмадинг, шум Ҳасад!
Қонхўр пичоқ дамларида пинҳон Нурхон нидоси,
Не-не парн маликалар кетдилар сувда оқиб,
Ҳаё билан беҳаёлик тўқнашган қил кўприкда
Бир тутам кулга айланди ўз-ўзига ўт ёқиб,
Бокира қиз Гулрўйгинам, кетди бош олиб, фақат
Сен ўлмадинг,
Сен ўлмадинг,
Сен ўлмадинг, Маломат!

Ўтар кунлар, ўтар йиллар, янгиланар ер-осмон,
Янгиланар, инсон, замон, янгиланар шому тонг.
Нокас билан олишмоққа боқий яшаркан меҳнат
Нобакорга қарши қалқон пок имону, пок Виждон,
Қалбимизга чироқ ёқиб ғолиб келурсан албат
Онагинам,
Болагинам,
Паноҳимсан, Адолат!

ЙИЛЛАР ЎТИБ БОРАР

Йиллар ўтиб борар — кимнидир сийлаб,
Яратиб, яшнатиб, кулдириб ҳандон.
Йиллар ўтиб борар — кимнидир силтаб,
Армонлар қасрини гоҳ этиб вайрон...

Ва лекин барчада бир олий ният:
Ёруғлик кутади тақдирдан бешак.
«Иқбол» дўконида бир умр навбат,
Ҳаммага этилмас тақчил бахт пеша.

Кимдир тартиб билан, кимдир бетартиб
Текканча оладир ўз улушини,
Аммо эшитмадим «Бахтиёрман» деб
Оғзини тўлдириб очган кишини.

Йиллар ўтиб борар — навбатда ҳамон
Тураман, ўзимдан ўзим ўпкалаб:
Қалбимда уйғонар қачон ул туғён —
Мен ундан ҳаққимни қилурман талаб!!

Гулчеҳра ЖУРАЕВА.

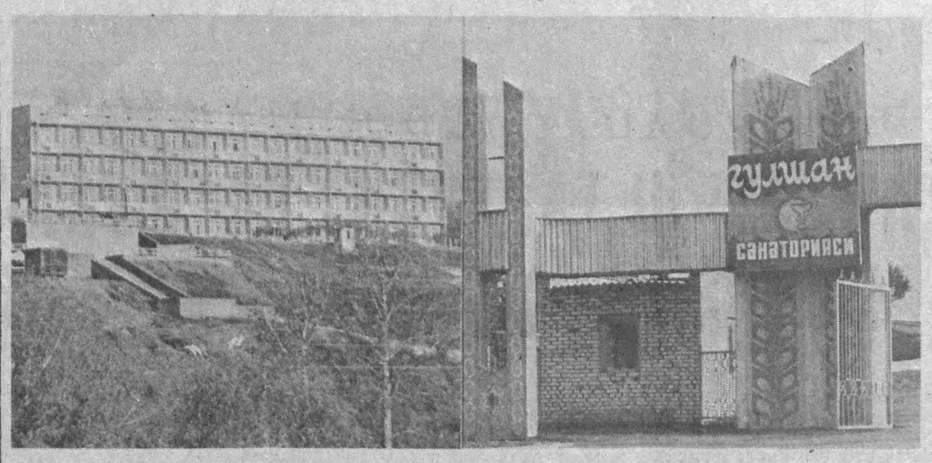

Наманган область Чортоқ районидаги «Гулшан» санаторийси ташкил этилганига бир йилдан озроқ ошди. 200 ўринли ушбу шифо масканида овқат ҳазм қилиш, ҳаракат-таянч органлари, асаб системаси ва хотин-қизларнинг гинекологик хасталиклари ҳамда тери касалликлари даволанади. 1989 йилда санаторийда 1986 нафар меҳнаткаш ўз дардига даво топиб қайтди.

Суратларда: «Гулшан» санаторийсининг умумий кўриниши ва медицина ҳамшираси Зуҳро Жўраева.

Т. ҲАМРОҚУЛОВ олган суратлар.

ЯНА ЖАНГГА

Ўзбекистон ССР Давлат хавфсизлиги комитети ва ички ишлар министрлигининг матбуот хизматидан

Давлат хавфсизлик комитети билан Ички ишлар министрлиги ахборот хизматининг хабарига қараганда, жумҳурият Давлат хавфсизлиги комитети ҳамда Тошкент шаҳар ижроия комитети ички ишлар бошқармаси ходимларидан иборат қўшма оператив-қидирув гуруҳи уюшган товламачиларнинг жиноятчи гуруҳини шахсан қўлга туширди.

Банданинг уч аъзоси ушланди ва жиноий жавобгарликка тортилди. Уларнинг ҳаммаси Тошкент шаҳрида яшайди, жумҳурият пойтахти кооперативларининг ходимларидир.

Ҳозир фақат маҳаллий рэкетчиларгина иш олиб бораётгани йўқ. Турли йўллар билан бошқа жумҳуриятлардан Ўзбекистонга суқулиб кирган «саёқ»лар ҳам товламачилик билан шуғулланишмоқда. Июнь ойининг бошларида Жиззах районида Душанбе шаҳрида яшовчи икки киши ҳам жиноят устида қўлга олинган эди. Улар кооперативлардан бирининг ходимидан катта пул ундирмоқчи бўлган эдилар. Бу воқеадан бирмунча кейинроқ жиноятчи гуруҳ фарғоналик йигирма ёшли аёлдан пул ундиришга ҳаракат қилаётганида қўлга тушган эди. Ана шу гуруҳда маҳаллий товламачилар — «Газоаппарат» заводи ёрдамчи хўжалиги ходими ҳамда тўқимачилик комбинатининг ишчиси билан бирга Одесса вилоятидаги колхознинг ижарачиси ҳам бор эди.

Давлат хавфсизлиги комитетининг Сирдарё вилоят бошқармаси ходимлари Гулистон шаҳар ички ишлар бўлими хизматчилари билан биргаликда 1933 йилда туғилган фуқаро Н. ни ушлаш учун ҳаракат қилдилар.

Н. га қарши жиноий иш қўзғатилди. Қонунга биноан, қўлга олиниши биланоқ унга адвокат билан учрашиш имконияти берилган. [ЎзТАГ].

• *Спорт* • *Спорт* • *Спорт* • *Спорт* • *Спорт* •

• *Уларни дунё олқишлаган*

ПОЛВОН

У, довруғ таратган спортчилардан. Оғир атлетика бўйича юксак натижаларга эришган, Ўзбекистон спорт шарафини муносиб ҳимоя қилган. Ғолиблик супасига кўтарилиб, ишончни қозонган, мутахассислар эътироф этган йигитлардан. Полвонликка меҳр қўйган Эркин Каримов шуҳрат «пиллапояси»дан кўтарилиб, халқаро майдонга чиқди. Рекордлар ўрнатди. Ўз даврининг севимли спортчиси бўлди. Ҳозир устоз-мураббийлар сафида фаолият кўрсатмоқда. Биз унга бир неча саволлар билан мурожаат қилдик.

— Эркин Шамсиевич жумҳуриятда, қолаверса, халқаро майдонда таниқли спортчи бўлиш сизнингча иқтидорми ёки болаликдаги ҳавасми?

— Босиб ўтилган йўлга назар ташлайдиган бўлсак, болалик чоғлари хотирага келиши табиий. Каттақўрғонлик тенгқурларим билан пилла қуртига тут барги йиғишга ишқибоз эдик. Кутилмаганда дарахтдан йиқилиб, майиб бўлдим. Врачлар қора талоғимни олиб ташлашди. Мактабда бадантарбия дарсларига қатнашолмай қолдим. Бунинг устига билак ва елка суякларим ҳам дарз кетган экан. Болаларнинг тўп тепиши-ю юришларини томоша қилиб юрдим. Мендаги бундай ҳолатни зимдан кузатиб юрган жисмоний тарбия ўқитувчимиз Николай Штейнбок алоҳида машғулот ўтказишга жазм этди. Аста-секин югуриш, оддий гимнастика ҳаракатлари, бокс машқлари ва футбол ўйини билан шуғуллана бошладим. Бир йилдан кейин югуриш машқини олиб, «Спартак» стадионида ўтказилган мусобақада қатнашганман. Шунда оғир атлетикачиларнинг машғулотларига илк бор кўзим тушган. Болаликми, қизиқишми, ҳар қалай «ҳе йўқ, бе йўқ» дабдурустдан 50 килограммли штангани кўтарибман... Полвонлар сафига шу тариқа қўшилганман.

— Спорт устаси даражасига етиш учун оғир атлетикачилар кундалик машқ пайтларида тонналаб юк кўтаришади. Фақат узлуксиз машқлар, тинимсиз меҳнат туфайли орзуга етиш мумкин. Нишондор бўлиш осон кечмагандир?

— 1963 йили Ўзбекистон спартакиадаси ўтказилганда мен 21 ёшда эдим. Эсимда, 17 май куни 56 килограмм вазнли полвонлар қатори тош кўтарганман. У пайтларда оғир атлетикачилар муваффақияти уч хил машқ бўйича белгиланарди. Чунончи, мен жимда 87,5 килограммли натижа кўрсатган бўлсам, даст кўтаришда 92,5, силтаб кўтаришда 120 килограммли кўрсаткич билан иккинчи ўринни олганман. Мутахассислар бу натижани спорт устаси талабларига мос келади, деб баҳолашди. Шу йили спортнинг ўзим севган тури бўйича малака ошириш ниятида Тошкент жисмоний тарбия институтига кириш учун ҳужжат топширдим. Маълумки, соғлигим яхши эмас. Зеро, ютуқларимни инобатга олиб, истисно тариқасида қабул қилишди. Орадан уч йил ўтиб, Ашхабодда, СССР кубоги учун мусобақада иштирок этиб, жами 330 килограммли натижа билан яна иккинчи бўлганман.

— Ҳар бир спортчининг зафар йўли ўзига хос бўлади. Чемпион бўлиш, рекордлар ўрнатиш, совринларни қўлга киритиш йирик мусобақалар теграсида юз берган унутилмас хотиралар билан боғланади. Сизда ҳам эсласа арзигулик воқеалар бўлса керак?

— Бир нарсани ҳамиша мамнуният билан ёдга олгим келади. СССР халқлари IV ёзги спартакиадасига қизғин тайёргарлик кўрилаётган пайтлар эди. Айни баҳор чоғида жумҳуриятда жисмоний тарбия ва спортнинг аҳволи ва уни ривожлантиришга бағишланган партия-хўжалик активи йиғилиши чақирилди. Катта гурунгда жумҳуриятимиз етакчи спортчилари қатори мен ҳам қатнашганман. Ўшанда, Шароф Рашидов: хўш, сизлардан қайси бирингиз чемпион бўлиб қайтасизлар? — деб сўраб қолдилар. Ёшлик эҳтиросими ёки таваккал қилдимми, ўрнимдан туриб, спартакиада чемпиони бўлишни ваъда қилиб юбордим.

Энди, гап бошқа-ю, иш бошқа деганларидек, ўша ҳамманинг олдида берган сўзимнинг устидан чиқиш учун бор имкониятларимни ишга солдим. Сирасини айтганда, осон бўлмади. 60 килограмм вазнли полвонлар қатори баҳслашардим. Айниқса, даст кўтариш қийин кечди. Биринчи уринишда 105 килограммни эпладим. Кейин 110 килограммли тошни буюрдим. Бу пайтда менга рақобатлик қилаётган украиналик Николай Варов мендан 2,5 килограммга олдинда борарди. Навбат силтаб кўтаришга келди. 135 килограммли штангани дастлабки уринишда кўтардиму, муаллақ тутиб туролмадим. Ҳисобланмади. Иккинчи уриниш муваффақиятли ўтди. Таваккал қилдим. 145 килограммли тошни тайёрлашди. Штанга олдида тик турар эканман, ўзимга-ўзим: «олиш ва ютиш, ёки...», дейман. Тошнинг дастасидан маҳкам тутиб, дастлабки ҳаракат қилганимни биламан, кўзим олди қоронғулашиб кетгандек бўлди. Қарсак чалинди. Спартакиада чемпиони бўлдим.

Кейин ғалабага ғалабалар уланаверди. 1968 йили Дубна шаҳрида ўтказилган халқаро мусобақада учкураш бўйича 375 килограммли натижа билан рекорд ўрнатиб, халқаро классдаги спорт устаси номига мушарраф бўлдим. Кези келганда шуни айтиш керакки, спортчининг катта зафар йўлида мураббийнинг ўгитлари камлик қилади. Мен қаерда бўлмай, етук спортчиларнинг биринчи устозлари ҳамиша уларга ҳамроҳ ва парвона бўлишганлигининг гувоҳи бўлганман. Афсуски, устозим Владимир Аванесовда ана шундай ҳислат етишмас эди. Бўлмаса, мураббийнинг маънавий кўмаги кишини қанча руҳлантириши ҳаммага аёнку. Уч йил ўтиб, Мўғулистонда 390 килограмм натижали зафар билан қайтганман. Шу йили Ереванда 397 килограммли натижа билан СССР кубогини эгалладим ва ниҳоят, Минск шаҳрида «Буревестник» кўнгилли спорт жамияти биринчилигида силтаб кўтариш бўйича 156 килограммли натижа билан жаҳон рекордига эришдим.

— Маълумки, оғир атлетикачилар ёшликда зафар ва рекордлар кетидан қувиб, кейинчалик армон билан юришади. Бунинг боиси нимада, деб ўйлайсиз?

— Тўғри, «жанг қурбонсиз» бўлмайди. Ғалаба қозониб, оғизга тушишнинг ўзи бўлмайди. Яқинда самарқандлик лаёқатли спортчи Юсуф Қодиров билан бўлган воқеа кишини ўйлантиради. У жумҳурият ўсмирлар спорт ўйинларида қатнашаётиб, мувозанатини йўқотди. Зил-замбил штанга қўлидан чиқиб, йигитнинг бўйнига, кейин сакраб белига тушиб, уни абгор қилди. Кутилмаганда ногирон бўлиб қолган бу спортчига ёрдам уюштирилди. Лекин унга мунтазам оқибат кўрсатиш, қадр-қиммат қилиш йўлга қўйилган деёлмайман. Уёғини сўрасангиз, жаҳонга машҳур Юрий Власов, Давид Ригерт ва жумҳуриятимизнинг таниқли спортчиларидан Лутфи Куртаметов каби оғир атлетикачилар саломатликларидан нолиб юрибдилар. Бу ҳаммаси ёшликда нотабиий ғайрат қўзғатиб, куч-қувватни жунбушга келтирувчи дориларидан фойдаланиш оқибатидир. Менимча ҳар қандай ғалаба соф, табиий инсоний куч-қудратга мос бўлиши керак.

— Жумҳуриятимизда оғир атлетикани халқ севган спорт турларидан бирига айлантириш, уни янада ривожлантириш, полвонларга етарли шарт-шароитлар яратиш учун нималарга кўпроқ эътибор қилиш керак?

— Ҳозир ўлкамизда Ноил Муҳаммадиёров, Исроил Исоқов, Андрей Шимигов, Ҳамроқул Маматқулов, Игорь Содиқов, Сергей Сирцов ва Александр Казадоев каби лаёқатли полвонлар бор. Фақат уларнинг издошларини кўпайтиришга ҳаракат қилишимиз керак. Бунинг учун оғир атлетиканинг моддий базасини мустаҳкамлаш, туб аҳоли вакилларини кўпроқ жалб этиб, мутахассис кадрлар билан етарли таъминлаш ҳақида қайғуриш зарур. Ўзим ишлаб турган олий таълим вазирлигида шу мавзуга бағишланган семинар ўтказдик. Унда студент-ёшлар ўртасида жисмоний тарбияни ривожлантириш, оммавийлигини таъминлаш, хусусан, оғир атлетикачилар фаолиятига эътиборни қаратдик.

— Оилангизда спортга муносабат қандай?

— Икки қиз, бир ўғил тарбиялаяпмиз. Қизлар касб-ҳунар эгаллашяпти. Ўғлим Алишер эса жумҳуриятимизнинг жисмоний тарбия институтининг иккинчи курс талабаси. У оғир атлетика бўйича спорт мастерлигига номзод. Агар от изини той босадиган бўлса, балким, келажакда ўзбекистонлик полвонлар сафи яна биттага кўпайса, ажаб эмас.

Суҳбатни Ҳ. НОСИРОВ ёзиб олди.

• *Футбол*

ҒОЛИБЛАР ОДИМИ

Италияда ўтказилаётган жаҳон чемпионатида омади юришган, кучли эканини амалда намойиш этаётган командалар совринли ўринларга даъвогарлик қилмоқдалар. Кеча якунланган нимчорак финал ўйинларидан кейин яна 8 команда чемпионат билан ҳайрлашди. Курашин давом эттириш имкониятига эга бўлган коллективлар эса, чорак финалга чиқдилар. Ирландия ва Руминия командаларининг учрашуви мухлисларда айниқса қизиқиш уйғотди. Бонси, учрашувнинг асосий ва қўшимча берилган вақтларида дарвозаларнинг дахлсиз қолиши ҳамда ўйин тақдирининг 11 метрли жарима тўплари тепиш билан ҳал этилиши таъсирли бўлди.

Ирландия футболчилари 5:4 ҳисобида устун келиб 30 июнь куни Рим шаҳрида Италия командаси билан майдонга тушадиган бўлишди. Шу куни яна бир чорак финал учрашуви ўтказилади. Бунда ҳозирча жаҳон чемпиони номини сақлаб турган Аргентина футболчилари Испания—Югославия учрашуви ғолиби билан ўйнайдилар. 1 июлда иккита чорак финал учрашуви бўлади. Милан шаҳрида ЧСФР-ГФР командалари тўп сурсалар, Неаполда камерунликлар Англия-Бельгия учрашуви ғолибини кутадилар. Шундай қилиб, чемпионатнинг якуниовчи босқич ўйинларида ғалаба қозонган командалар ҳал қилувчи баҳс сари одимлашга ҳаракат қилмоқдалар.

Муҳаррир Р. РАҲМОНОВ.

• *Реклама ва эълонлар*

ЎЗБЕКИСТОН ССР ФАНЛАР АКАДЕМИЯСИ ПРЕЗИДИУМИ
Ўзбекистон ССР Фанлар академияси химия институтининг директори бўш лавозимига
КОНКУРС ЭЪЛОН ҚИЛАДИ

60 ёшгача бўлган фан доктори илмий даражасига эга бўлган шахслар конкурсда иштирок этишлари мумкин.

Конкурс қатнашчилари қуйидаги ҳужжатларни тақдим этадилар: кадрларни ҳисобга олиш бўйича шахсий варақа, 4 та фотосурат, таржимаи ҳоли, олий ўқув юртини битирганлиги ва илмий даража берилганлиги тўғрисидаги дипломларининг нусхалари, меҳнат жамоаси ёки бошқа орган, ташкилот томонидан номзоди кўрсатилганлиги тўғрисидаги қайднома.

Номзод кўрсатиш ҳуқуқи Ўзбекистон ССР Фанлар академияси Президиуми ва фанлар бўлимлари, бошқа илмий муассасалар ва олий ўқув юртларининг илмий кенгашлари, жамиятлар ва уюшмаларнинг ваколат доирасига киради.

Конкурс муддати —эълон чиққан кундан бошлаб бир ой.

Ҳужжатлар қуйидаги манзилга юборилсин: 700000, Тошкент шаҳри, Гоголь кўчаси, 70-уй, Ўзбекистон ССР Фанлар академияси Президиуми, химия технология фанлари ва Ер тўғрисидаги фанлар бўлими.

Телефон: 33-14-45.

ТОШКЕНТ ДАВЛАТ ЧЕТ ТИЛЛАР ПЕДАГОГИКА ИНСТИТУТИ
кафедралар бўйича профессор ўқитувчилар таркибидаги лавозимларга
КОНКУРС ЭЪЛОН ҚИЛАДИ

доцентлар: педагогика ва психология (2-педагогика фанлари номзоди, рус ва ўзбек тилларида педагогика бўйича маърузалар курсини ўқиш учун);

катта ўқитувчи: таълимнинг техникавий воситалари («информатика ва ҳисоблаш техникаси»).

Конкурс муддати — 5 июлгача.

Манзилимиз: Тошкент шаҳри, Муқимий кўчаси, 104-уй кадрлар бўлими.

Ўзбекистон ССР Маданият вазирлиги Ўзбекистон ССР телевидение ва радиоэшиттириш Давлат қўмитаси Орол ва Оролбўйини асраш қўмитаси
В. И. ЛЕНИН НОМИДАГИ СССР ХАЛҚЛАРИ ДЎСТЛИГИ САРОЙИДА
30 июнь соат 18.00 да
«ОРОЛ — ЯШАШИ КЕРАК»
УЗЛУКСИЗ ВА ХАЙРИЯ ТЕЛЕКЎРСАТУВИГА БАҒИШЛАНГАН ЖУМҲУРИЯТ САНЪАТ УСТАЛАРИНИНГ
Хайрия концерти
ҚАТНАШАДИЛАР:

Ўзбекистон ССР халқ артистлари: Ғуломжон ЁҚУБОВ, Дилафрўз ЖАББОРОВА;

Ўзбекистон ССРда хизмат кўрсатган артистлар: Ортиқ ОТАЖОНОВ, Нуриддин ҲАЙДАРОВ;

Қизиқчи—89» конкурси ғолиблари: Обид АСОМОВ, Мирза ХОЛМЕТОВ, Собит АСОМОВ, Ботир МУҲАММАДХЎЖАЕВ, Тўхтамурод АЗИЗОВ.

«Қизиқчи—90» конкурси лауреати Ғофур МИРЗАБОЕВ;

«Тошкент маликаси» — Наргиза ОЛИМОВА;

Ўзбекистон сеҳргарлари — Фарҳод ва Ширин РАЖАБОВлар, Хайитбой ЖУМАНИЕЗОВ.

Саҳналаштирувчи режиссёр — жумҳуриятда хизмат кўрсатган артист, Ҳамза номидаги жумҳурият давлат мукофоти совриндори **Абдурашид РАҲИМОВ.**

Хайрия кечасидан тушган маблағ «ОРОЛ» жамғармасига ўтказилади.

Патталар В. И. Ленин номидаги СССР халқлари дўстлиги саройининг кассаларида соат 14.00 дан бошлаб сотилмоқда.

«Орол» жамғармасига ёрдам берувчилар 32-07-48 номерли телефонга мурожаат қилинг.

• *Мухбиримиз бонг уради*

КАШТАЧИЛИККА ЭЪТИБОР КАМ

Қорақалпоқ маданиятида каштачилик алоҳида ўрин тутади. Айниқса, хотин-қизларнинг костюми, тўн, нимча, ҳар хил кўйлаклар, дўппилар, эркаклар тўнлари, белбоғлар ва бошқа кийимларга тикилган каштаклар катта ёшдаги кишиларнинг эмас, балки ёш йигит-қизларнинг ҳам диққатини жалб қилади.

Тарихга назар ташлар эканмиз, қорақалпоқ маданиятида каштачилик санъати нақадар ривожланганини кўрамиз. Бироқ вақт ўтиши билан миллий каштачилик деярли унутиб юборилди.

1970 йилларга келиб, қорақалпоқ миллий каштачилиги тиклана бошлади. 1973 йили Нукус шаҳридаги К. Маркс кўчасида миллий кийимларга нақш тикиш цехи очилди. Хотин-қизлар кийим-кечаги тикилгани учун бу цехга «Ойгул» номи берилди. Цехда дастлаб 4—6 тикувчи ишлади.

Мана, цехнинг ишлаётганига ҳам 16 йил бўлди. Лекин тикувчилар сони ҳануз 12 кишидан ошмаяпти. Айни шу кеча-кундузда 3 сменада ишланса ҳам буюртмаларни бажариш қийин бўляпти

Тўғри, чеварлар кийимларга нақш тикишда ўзларининг маҳоратларини кўрсатмоқдалар. Кўп йиллардан бери ишлаб келаётган Орзигул Қурбониёзованинг тикувчиларга бичиб бераётган кийим-кечаклари, Насибели Далжанова, Бибижон Атамуратова, Бибихажар Жулсамуратова, Улсара Турумбетоваларнинг ҳар хил кўйлакларга, дўппиларга, тўнларга, белбоғларга, бош кийимларга тикаётган каштаклари бир-биридан чиройли, бири-биридан кўркам.

Яқинда биз миллий кийимлар тикиладиган цехда бўлдик. Цех кўримсиз, санитария ва гигиена талабларига жавоб бермайдиган, бири-биридан кичик икки хонада жойлашган. Бичиш учун ҳам, тикувчилар учун ҳам зарур қулайликлар йўқ. Шундай бўлишига қарамасдан буюртмачилар сони ниҳоятда кўп. Ҳатто Автоном республиканинг олис қишлоқ районлари ва колхозларидан келиб бурютма бераётганларнинг гувоҳи бўлдик. Хотин-қизлар шароит ноқулайлиги ва яхши газламалар йўқлигидан ранжиб қайтаётганликларини қандай изоҳлаш мумкин?

— Цехни ўзимиз ташкил қилган эдик, — дейди Қорақалпоғистон АССРда хизмат кўрсатган маданият ходими, катта уста Заҳира Ўразбоева. — Каштачиликни онамдан ўрганганман. У бизга момо мерос. Тажрибаларимни ёшларга ўргатиб келяпман. Ёшим элликдан ошди. Иложи борича унумлироқ ишлаб, моҳир каштачилар тайёрласам дейман. Бироқ менинг бу ниятимни, ишларимни қувватлаб ёрдам берадиган раҳбар ва ташкилот топилмаяпти. Онамнинг гапларига қараганда, бир пайтлари кийимкечакларга тикиладиган нақшларнинг турлари 100 тадан ошган. Ҳозир шулардан 7—8 тасидан фойдаланилмоқда, холос.

Бу гапда жон бор. Ҳозир фақат унинг ўзи хотин-қизларнинг ҳам, эркакларнинг ҳам кийим-кечакларига нақш чизади ва тикиб беради. Шунинг учун ҳам миллий каштачилик, нақш тикувчи кадрлар тайёрлаш шу куннинг долзарб, муҳим вазифаси бўлиб турибди.

Миллий кийимлар тикиш цехи фабрика даражасига кўтарилганда, унинг учун янги бино қуриб бериб, нақш тикадиган фабрикалар очилганида эди, юзлаб хотин-қизлар иш билан таъминланарди. Шундай қилинса, Автоном республикада қорақалпоқ миллий каштачилик санъатини янада ривожлантиришга муносиб ҳисса қўшилган бўлур эди.

Кийим тикиш цехини кенгайтириш, уни буюртмачилар дидига мос келадиган газлама, материаллар билан таъминлаш, шогирдлар тайёрлашни йўлга қўйиш, ишлаётган тикувчиларнинг маҳоратларини ошириш ва уларга ғамхўрлик кўрсатишни сўраб, бир неча бор шаҳар партия комитетига, Қорақалпоғистон АССР Аҳолига маиший хизмат кўрсатиш министрлигига мурожаат қилинди. Лекин амалда улардан ҳеч қандай ёрдам бўлмади.

Бинобарин, Қорақалпоғистон АССР Министрлар Совети ва Ўзбекистон ССР Аҳолига маиший хизмат кўрсатиш министрлигининг амалий ёрдамисиз каштачиликни, кийим-кечакларга нақш тикиш санъатини яхшилаб бўлмайди. Бу ҳақда ана шу мутасадди ташкилотлар жиддий ўйлаб кўрадилар, деб ўйлаймиз.

Р. ЕШИМБЕТОВ,
«Совет Ўзбекистони» мухбири.

«СОВЕТ ЎЗБЕКИСТОНИ» («Советский Узбекистан») Орган ЦК Компартии Узбекистана, Верховного Совета и Совета Министров Узбекской ССР

БИЗНИНГ АДРЕС: 700083, Тошкент, Ленинград кўчаси, 32.

БЎЛИМЛАР: партия турмуши — 33-34-69, 32-53-97, 32-57-19, пропаганда — 32-55-70, саноат, қурилиш ва транспорт — 33-47-80, 32-53-14, 32-54-09, қишлоқ хўжалиги — 33-76-04, 32-53-15, 32-53-70, совет қурилиши — 33-12-46, 32-57-20, 32-54-18, фан, маданият ва халқ таълими — 33-44-51, 32-57-21, адабиёт ва санъат — 33-20-36, 32-54-35, 32-55-16, ахборот ва спорт — 33-14-24, 32-55-17, халқаро ҳаёт — 32-54-14, хатлар ва оммавий ишлар — 33-21-43, 32-53-16 32-53-20, 32-53-21, 33-11-49, 32-54-06, коммунистик ахлоқ — 32-54-29, фельетонлар — 32-54-27, иллюстрация — 32-57-22.

Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети нашриётининг Меҳнат Қизил Байроқ орденли босмахонаси, 700083, Тошкент, Ленинград кўчаси, 32.
Газета офсет усулида, А—2 форматида босилади.

Р. — 10109. № 145. ИНДЕКС 64583. 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12